

ŚWIADOMOŚĆ ZAPOBIEGANIE REAGOWANIE

Zasady ochrony dzieci, młodzieży,
osób niepełnosprawnych i bezradnych
przed wykorzystaniem seksualnym
w diecezji opolskiej

ŚWIADOMOŚĆ ZAPOBIEGANIE REAGOWANIE

Zasady ochrony dzieci, młodzieży,
osób niepełnosprawnych i bezradnych
przed wykorzystaniem seksualnym
w diecezji opolskiej

OPOLE 2020

Dokument został przygotowany we współpracy Zespołów ds. prewencji diecezji gliwickiej i archidiecezji katowickiej, i – po odpowiednich dostosowaniach i uzupełnieniach, wypracowanych przez Zespół ds. prewencji diecezji opolskiej – zatwierdzony dekretem biskupa opolskiego jako obowiązujący w diecezji opolskiej.

Redakcja: ks. Grzegorz Strzelczyk, ks. Joachim Waloszek

Korekta: Izabela Skrobak, Karolina Fromont

Projekt okładki, opracowanie graficzne, skład: Michał Grochoła

ISBN: 978-83-7342-704-4

Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża

ul. Katedralna 8A, 45-007 Opole

tel. 77 453 94 93; fax 77 454 66 11; sprzedaż 77 453 11 23

e-mail: sekretariat@wydawnictwo.opole.pl

SPIS TREŚCI

8 Wprowadzenie

ŚWIADOMOŚĆ

- 11** Po co powstał ten dokument?
- 11** Jak rozumieć słowa wyróżnione w dokumencie?
- 13** Dla kogo powstał ten dokument i czego głównie dotyczy?
- 14** Czego małoletni powinni móc spodziewać się po dorosłych?
- 14** Jakimi podstawowymi zasadami powinniśmy kierować się w ochronie dzieci i młodzieży?
- 15** Czemu musimy skutecznie przeciwdziałać?
- 17** Długofalowe skutki wykorzystania seksualnego dla sfery emocjonalnej dziecka
- 17** Specyfika wykorzystania seksualnego
- 17** Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci motywowane preferencjami seksualnymi
- 18** Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci o charakterze zastępczego realizowania potrzeby seksualnej
- 19** Sposoby nawiązywania kontaktu niebezpiecznego dla małoletniego
- 20** Używanie komputera dla wykorzystania seksualnego dziecka
- 21** Formy wykorzystania seksualnego dziecka
- 21** Potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży a wykorzystanie seksualne
- 21** Dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym

- 22** Młodzież w okresie wczesnego dorastania
- 22** Młodzież w okresie późnego dorastania
- 23** Młodzież w okresie wczesnej dorosłości
- 24** Osoby niepełnosprawne
- 25** Jakie zachowania małoletnich powinny budzić naszą czujność?
- 27** Kto ma formalny obowiązek znać i stosować postanowienia tego dokumentu?

ZAPOBIEGANIE

- 31** Jak budować świadomość dzieci i młodzieży oraz ich rodziców?
- 32** Jak formować wrażliwość i kompetencje posługujących w Kościele?
- 32** Formacja kandydatów do prezbiteratu i diakonatu stałego
  - 33** Aspekt psychologiczny
  - 34** Aspekt duchowy
- 34** Formacja permanentna duchownych
- 35** Szkolenia osób duchownych, konsekrowanych i świeckich
- 36** Szkolenia nauczycieli religii i katechetów parafialnych
- 37** Jak zapobiegać wykorzystaniu seksualnemu małoletnich w działalności podmiotów kościelnych (zwłaszcza parafii)?
- 37** Podstawowe obowiązki przełożonych, pracowników i współpracowników podmiotów kościelnych
- 39** Zasady zachowania w kontaktach z małoletnimi (kodeks postępowania)
- 39** Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez właściwe zachowania duszpasterzy

- 40 Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez kształtowanie świadomości małych dzieci
- 40 Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu w bezpośrednich kontaktach indywidualnych
- 42 Eliminowanie zachowań niepożądanych, granice zachowań poprawnych i dopuszczalnych
- 44 Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu przy użytkowaniu komputerów i Internetu
- 45 Zasady zachowania wobec osób małych dzieci ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi i osób z niepełnosprawnością
- 46 Jak zapobiegać wykorzystaniu seksualnemu małych dzieci w przedszkolach i szkołach katolickich?
- 47 Działania prewencyjne skierowane do dzieci i młodzieży
- 47 Zasady prewencji obowiązujące pracowników przedszkoli i szkół
- 48 Jak zapobiegać wykorzystaniu seksualnemu małych dzieci podczas wyjazdów duszpasterskich lub wypoczynkowych?

REAGOWANIE

- 52 Jak reagować na niepokojące oznaki lub informacje o wykorzystaniu?
- 53 Rozmowa z osobą zgłaszającą
- 54 Przebieg interwencji
- 57 Szczegółowe zasady dotyczące podejrzeń w odniesieniu do duchownego
- 58 Jak wspierać osoby skrzywdzone seksualnie (i ich rodziny) przez duchownych lub inne osoby posługujące w Kościele?
- 59 Wsparcie psychologiczne

- 59 Wsparcie duchowe lub duszpasterskie
- 60 Wsparcie prawne
- 61 Jak reagować we wspólnotach kościelnych, w których doszło do nadużyć?
- 62 Jakie są zadania kuratora (domniemanych) sprawców duchownych lub konsekrowanych?
- 63 Jakie są zadania kierownika duchowego (domniemanych) sprawców duchownych lub konsekrowanych?
- 63 Jak należy postępować w przypadku udowodnienia nieprawdziwości doniesienia?
- 65 Postanowienia końcowe

ZAŁĄCZNIKI

- 68 Załącznik nr 1: Adresy osób i instytucji pomocowych
- 69 Załącznik nr 2: Prośba do rodziców
- 70 Załącznik nr 3: Zgoda na udział w akcji duszpasterskiej
- 73 Załącznik nr 4: Schemat postępowania w przypadku otrzymania informacji o wykorzystaniu seksualnym małoletniego (załączony do dokumentu w formie plakatu)
- 74 Załącznik nr 5: Deklaracja respektowania *Zasad ochrony dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych i bezradnych przed wykorzystaniem seksualnym w diecezji opolskiej*

*Pozwólcie dzieciom przychodzić do Mnie,
nie przeszkadzajcie im,
do takich bowiem należy królestwo Boże.*
MK 10,14

WPROWADZENIE

W Ewangeliach znajdujemy wypowiedzi Jezusa, które ilustrują niezwykłą wrażliwość i troskę Zbawiciela o dobro i godność dzieci. Ma dla nich czas, stawia je dorosłym za wzór właściwej postawy ucznia, który pragnie Królestwa Bożego, bierze je w objęcia, błogosławi im. Wyjątkowo zaś ostre słowa kieruje pod adresem tych, którzy śmieliby skrzywdzić dziecko. Komuś takiemu – przestrzega Jezus – „byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza” (Mt 18,6).

W nawiązaniu do tych słów, Kościół Chrystusowy czuje się dzie-dzicem i stróżem Jezusowej troski o dobro dziecka i wrażliwości na jego krzywdę. Tym bardziej więc musi szokować i zawstydząć każde zło, jakiego doświadczają dzieci i młodzież w łonie Kościoła, zło wy-rządzane im przez ludzi Kościoła, przez tych, którzy zobowiązali się być stróżami i pasterzami owiec.

Szczególnym złem, „wołającym o pomstę do nieba”, którego nie uniknął Kościół w Polsce, niestety także nasz Kościół opolski, są czyny wykorzystania seksualnego dzieci, ludzi młodych, niepełnosprawnych i bezradnych – przestępstwo i krzywda, których dopuścili się niektórzy duchowni. Straszliwą ich konsekwencją jest owszem deformacja oblicza Kościoła, podważenie jego autorytetu i wiarygodności, ale nade wszystko bezgraniczne cierpienie i ból zadane ofiarom! Dlatego papież Franciszek osądzając potworność i rozmiary grzechu pedofilii stwierdza: „[...] dzisiaj stoimy w obliczu przejawu zła, bezczelnego, agresywnego i destrukcyjnego. Kryje się za tym i jest w tym duch zła, który w swojej bucie i pysze czuje się panem świata i myśli że wygrał. [...] w tych bolesnych przypadkach widzę rękę zła, które nie oszczędza nawet niewinności maluczkich. A to skłania mnie do pomyślenia o przy-kładzie Heroda, który, pobudzany strachem przed utratą swej władzy, nakazał rzeź wszystkich dzieci w Betlejem” (Przemówienie Ojca Świę-tego Franciszka do przewodniczących episkopatów, 24.02.2019).

Jedynym sposobem, aby pokonać ducha zła jest nawrócenie, uzna-nie swej winy, dostrzeżenie zaniedbań w walce ze złem i zwrócenie się ku Chrystusowi. Powinniśmy – podkreśla papież – „podjąć środki

duchowe, których uczy nas sam Pan: pokora, oskarżanie samych siebie, modlitwa, pokuta. W ten sposób zwyciężył Jezus". Taka postawa powinna zaowocować nowym zaangażowaniem w duszpasterstwo, którego ważnym aspektem będzie obrona godności i dobra najmłodszych, walka przeciwko wykorzystaniu małoletnich w sferze seksualnej i każdej innej, wypracowanie skutecznych działań prewencyjnych i dostosowanie ich do sytuacji naszych parafii, ruchów, stowarzyszeń itd.

W tym procesie ma pomóc m.in. niniejszy dokument, zatytułowany: Świadomość – zapobieganie – reagowanie. Zasady ochrony dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych i bezradnych przed wykorzystaniem seksualnym w diecezji opolskiej. Po drobnych tylko dostosowaniach, jego treść przejęta została z analogicznego dokumentu, który obowiązuje już w dwóch diecezjach naszej górnośląskiej metropolii: w archidiecezji katowickiej i diecezji gliwickiej. Dlatego serdecznie dziękuję pasterzom tych diecezji za zgodę na wykorzystanie treści dokumentu. Słowa wdzięczności kieruję też w stronę naszego diecezjalnego zespołu powołanego do przygotowania niniejszego dokumentu, który nadał dokumentowi ostateczny kształt, pod kierunkiem ks. dr. Joachima Waloszka, Wikariusza biskupiego ds. Formacji Stałej Kapłanów.

Wszystkich wiernych, zwłaszcza duszpasterzy i osoby odpowiedzialne za różne instytucje kościelne i inicjatywy duszpasterskie w naszym lokalnym Kościele gorąco proszę o wnikliwą lekturę poniższych Zasad i apeluję do wszystkich o zastosowanie się do nich w życiu i działaniu. Oczywiście mam świadomość, że publikacja dokumentu jest jedynie wstępnym etapem na długiej drodze naprawy. Ufam jednak, że będzie krokiem zasadniczym. Niech przy tym każdy z nas ma stale na uwadze wymowne słowa papieża Franciszka: „Najlepszym osiągnięciem i najbardziej skutecznym rozwiązaniem, jakie możemy dać ofiarom, ludowi Świętej Matki Kościoła i całemu światu, jest dążenie do nawrócenia osobistego i wspólnotowego, pokora uczenia się, słuchania, pomagania i chronienia najbardziej bezbronnych”.

Bp Andrzej Czaja
Biskup Opolski

ŚWIADOMOŚĆ

PO CO POWSTAŁ TEN DOKUMENT?

1. Celem niniejszego dokumentu jest zwiększenie bezpieczeństwa dzieci, młodzieży, osób z niepełnosprawnościami i osób bezradnych. Można to osiągnąć przez kształtowanie u wszystkich osób zaangażowanych w życie Kościoła diecezji opolskiej wrażliwości, świadomości, dobrych praktyk oraz procedur postępowania w zakresie ochrony przed nadużyciami seksualnymi. Dokument ma służyć zwłaszcza posługującym w ewangelizacji, duszpaństwie, dziełach edukacyjno-wychowawczych, formacyjnych, charytatywnych itd.

JAK ROZUMIEĆ SŁOWA WYRÓŻNIONE W DOKUMENCIE?

2. W wielu miejscach niniejszego dokumentu pojawiają się słowa lub wyrażenia **WYRÓŻNIONE GRAFICZNIE**. Oznacza to, że mają one precyzyjne znaczenie – czasem węższe, a czasem szersze niż w zwykłym użyciu. Warto zatem zacząć lekturę od zapoznania się z nimi.

ZASADY: niniejszy dokument.

MAŁOLETNI: osoba, która nie ukończyła 18. roku życia lub osoba zgodnie z prawem z nią zrównana; w niniejszym dokumencie to, co dotyczy **MAŁOLETNIICH**, należy też odnosić do bezradnych (czyli każdej osoby chorej, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawionej wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ma ograniczoną zdolność rozumienia lub chcenia czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji), nawet jeśli nie są wprost wymienione.

- RODZICE:** chodzi także o opiekunów prawnych, opiekunów pieczy zastępczej oraz osoby wykonujące zgodnie z prawem faktyczną (nawet krótkotrwałą) opiekę nad **MAŁOLETNIM**, zaś liczba mnoga nie oznacza, że zawsze mowa o obu **RODZICACH** razem.
- DIECEZJA:** Diecezja Opolska Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.
- PODMIOT KOŚCIELNY:** tym mianem określa się tutaj kościelne osoby prawne lub ich jednostki organizacyjne (np. **DIECEZJA**, parafie, Caritas diecezjalną i jej jednostki, czyli placówki opiekuńczo-wychowawcze, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, placówki wsparcia dziennego – specjalistyczne, środowiskowe, domy samopomocy, Domy Pomocy Społecznej itd.), dzieła prowadzone przez zgromadzenia zakonne oraz niekościelne osoby prawne o tożsamości katolickiej (np. szkoły, stowarzyszenia, fundacje itd.).
- BISKUP:** biskup opolski lub osoba wyznaczona przez niego do danego zadania.
- DELEGAT:** delegat ds. ochrony dzieci i młodzieży w Diecezji Opolskiej (kontakt – por. załącznik nr 1). Delegat przyjmuje zgłoszenia nadużyć.
- ZESPÓŁ DS. PREWENCJI:** powołany przez **BISKUPA DIECEZJI** zespół zajmujący się zapobieganiem wykorzystaniu seksualnemu (kontakt – por. załącznik nr 1). Zespół pomaga w organizacji działań prewencyjnych w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH**.
- PRZEŁOŻONY:** osoba podejmująca na mocy powierzonej funkcji wiążące decyzje w danym **PODMIOCIE KOŚCIELNYM** (niezależnie od używanej w podmiocie nazwy), czyli na przykład: w diecezji – biskup; w parafii – proboszcz; w szkole – dyrektor; w stowarzyszeniu – prezes; w czasie wyjazdu, kolonii, obozu – kierownik wycieczki itd.
- DUCHOWNY = DUSZPASTERZ:** biskup, prezbiter lub diakon (czasowy lub stały) inkardynowany w **DIECEZJI** albo na jej terenie (choćby doraźnie) duszpasterzujący lub przebywający.
- WYCHOWAWCA:** chodzi o wszystkich, którzy w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH** podejmują de facto jakieś działania wychowawcze wobec **MAŁOLETNICH** (niezależnie od formalnego zatrudnienia itd.), a nie są **DUCHOWNYMI**. Do grupy tej zaliczają się zatem np. katecheci, nauczyciele i wychowawcy szkół kościelnych, wolontariusze, animatorzy, liderzy wspólnot, wychowawcy pieczy zastępczej, opiekunowie i terapeuci w ośrodkach Caritas, ochronkach itd.
- WOLONTARIUSZ:** zarówno osoba, która podpisała przewidzianą prawem umowę, jak i osoba doraźnie pomagająca lub współpracująca w ramach działalności **PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH**.

ANIMATOR: osoba (zwykle **WOLONTARIUSZ**) podejmująca pewną współodpowiedzialność za innych w ramach działań duszpasterskich lub wychowawczych (osoby te są różnie nazywane w różnych środowiskach – chodzi zatem o „liderów”, „odpowiedzialnych”, „moderatorów”, „katechistów” itd.).

DLA KOGO POWSTAŁ TEN DOKUMENT I CZEGO GŁÓWNIIE DOTYCZY?

3. **ZASADY** skierowane są do wszystkich wiernych **DIECEZJI** – mają im pomóc w zrozumieniu zjawiska wykorzystania seksualnego **MAŁOLETNIICH** (część I: Świadomość), w skuteczniejszym zapobieganiu (część II: Zapobieganie), w jak najwcześniejszym rozpoznawaniu oraz natychmiastowym i skutecznym reagowaniu na przypadki nadużyć (część III: Reagowanie). Innymi słowy, **ZASADY** wskazują, jak nie dopuścić do tego, by kolejne osoby stawały się ofiarami wykorzystania seksualnego, oraz określają, co należy robić, by ci, którzy doznali takiej krzywdy, spotkali się z życzliwym zrozumieniem i konkretnym wsparciem.
4. **ZASADY** regulują ponadto postępowanie wobec osób, które zostały postawione w stan oskarżenia o wykorzystanie seksualne, precyzują, w jaki sposób prowadzone jest postępowanie mające na celu wyjaśnienie sprawy oraz wskazują sposoby postępowania wobec ofiar i ich najbliższych, wobec osób, którym udowodniono winę, jak również wobec osób niesłusznie obwinionych.
5. Osoby **DUCHOWNE**, świeckie i konsekrowane zatrudnione w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH** bądź uczestniczące (np. jako **WOLONTARIUSZE**, **ANIMATORZY**) w dziełach przez nie prowadzonych są w sumieniu i formalnie zobowiązane do zapoznania się z niniejszymi **ZASADAMI** oraz do przestrzegania norm i procedur w nich zawartych. Zachęca się jednak wszystkich wiernych **DIECEZJI**, by zapoznali się z tym dokumentem.
6. **ZASADY** uwzględniają normy prawa państwowego¹, opierają się na powszechnym ustawodawstwie kościelnym oraz w szczególności na następujących dokumentach:

---

1 W razie takich zmian w prawie państwowym, które czyniłyby niniejsze **ZASADY** nieaktualnymi, nieskutecznymi lub z nim sprzecznymi należy niezwłocznie uaktualnić **ZASADY**. Podstawowe informacje o stanie prawnym w kwestiach dotyczących przemocy seksualnej dostępne są na rządowej stronie internetowej: <https://przemoc.gov.pl/przemoc-seksualna>.

- Franciszek, List apostolski *Vos estis lux mundi* z 9 maja 2019;
  - Wytoczne nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., znowelizowane na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r.
7. Mimo iż **ZASADY** koncentrują się na ochronie **MAŁOLETNI**, mogą i powinny być stosowane odpowiednio w ochronie pełnoletnich – zwłaszcza młodych dorosłych lub szczególnie narażonych na nadużycia z jakiegokolwiek powodu.

CZEGO MAŁOLETNI POWINNI MÓC SPODZIEWAĆ SIĘ PO DOROSŁYCH?

8. Każdy **MAŁOLETNI** ma prawo oczekiwać opieki i wsparcia ze strony dorosłych przede wszystkim w zakresie:
- poszanowania godności i nietykalności;
  - zaspokajania potrzeb fizycznych, psychicznych i emocjonalnych (głównie poczucia bezpieczeństwa i doświadczania miłości) oraz religijnych;
  - przynależności (np. do rodziny, grupy) oraz kontaktów i relacji społecznych;
  - wsparcia w rozwoju;
  - poważnego traktowania zgłaszanych dorosłym problemów;
  - ochrony przed zaniedbaniem, przemocą, wykorzystaniem i dyskryminacją;
  - ochrony prawnej (zgodnie z prawem polskim, w tym do korzystania z pomocy pełnomocnika);
  - wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych;
  - poznania i ochrony swoich praw i potrzeb.

JAKIMI PODSTAWOWYMI ZASADAMI POWINNIŚMY KIEROWAĆ SIĘ W OCHRONIE DZIECI I MŁODZIEŻY?

9. Podstawowe zasady ochrony **MAŁOLETNI** można sformułować następująco:
- każdy powinien dbać o ochronę dzieci i młodzieży przed wszelkimi formami przemocy;

- każdy powinien kierować się zasadą „zero tolerancji” dla wykorzystania seksualnego **MAŁOLETNIICH**;
- każdy **DUSZPASTERZ** i **WYCHOWAWCA** z osobna i wszyscy razem biorą odpowiedzialność za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży;
- **DUSZPASTERZE** i **WYCHOWAWCY** dbają o posiadanie i doskonalenie wiedzy i umiejętności umożliwiających skuteczne stosowanie zasad ochrony osób **MAŁOLETNIICH**, niepełnosprawnych i bezradnych;
- osoby **MAŁOLETNIIE** i niepełnosprawne znają na miarę swoich możliwości swoje prawa oraz sposoby reakcji w sytuacji zagrożenia lub krzywdzenia²;
- w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH** dba się o warunki sprzyjające swobodnemu i szybkiemu przekazywaniu **PRZEŁOŻONYM** informacji o zachowaniach niepokojących i niedopuszczalnych, uzyskanych od pokrzywdzonych lub świadków;
- **PRZEŁOŻENI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH** dbają o podejmowanie działań zapobiegawczych oraz zdecydowanie, stanowczo i konsekwentnie reagują na jakąkolwiek krzywdę **MAŁOLETNIICH**.

CZEMU MUSIMY SKUTECZNIE PRZECIWDZIAŁAĆ?

10. Podstawą skutecznej ochrony **MAŁOLETNIICH** jest świadomość zagrożeń, z jakimi mogą się oni zetknąć. Niniejsze **ZASADY** koncentrują się na ochronie przed wykorzystaniem seksualnym, z którym powiązane są takie zjawiska, jak: wykorzystanie fizyczne, wykorzystanie psychiczne, cyberprzemoc, zaniedbanie.
11. Wykorzystanie fizyczne (przemoc fizyczna) to naruszenie nietykalności cielesnej **MAŁOLETNIIEGO** w każdej formie – zarówno zamierzonej (bicie, szarpanie, kopanie, potrząsanie itp.), jak i wynikającej z zaniedbania. Do tej kategorii zaliczyć można też wykorzystywanie dzieci do pracy zarobkowej (zwłaszcza ciężkiej pracy fizycznej).
12. Wykorzystanie psychiczne (przemoc psychiczna) polega na uprzejwym, niewłaściwym traktowaniu emocjonalnym **MAŁOLETNIIEGO**, prowadzącym do zaburzenia jego rozwoju emocjonalnego.

---

² W przypadku niepełnosprawności intelektualnej w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim realizacja tego punktu może nie być możliwa.

Przemoc psychiczna może przybrać formę stawiania wymagań nieadekwatnych do wieku, zastraszania i grożenia dziecku, poniżania jego godności w obecności innych, ośmieszania, niekonsekwencji w relacji (okazywanie nadmiernej sympatii na przemian z chłodem emocjonalnym), faworyzowania dziecka i oczekiwania lojalności z jego strony itd. Jest to najczęstsza forma nadużyć w relacjach między **WYCHOWAWCAMI** a dziećmi. Jej skutkiem jest przekonanie dziecka o braku własnej wartości, o niższości czy niemożności bycia kochanym bezwarunkowo. Otwiera to drogę do innych nadużyć wobec dziecka.

13. Cyberprzemoc to wszelka przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych – komunikatorów, czatów, stron internetowych, mediów społecznościowych, blogów, SMS-ów, MMS-ów. Może mieć formę wulgarnych wiadomości, obraźliwych komentarzy (hejt, trolling), rozpowszechniania zdjęć ukazujących **MAŁOLETNIEGO** w niekorzystnym świetle, zastraszania, śledzenia (cyberstalking), ujawniania tajemnic (outing), organizowania grupy osób nieprzychylnych **MAŁOLETNIEMU**, kradzieży tożsamości (impersonation) itp.
14. Zaniechanie to pozbawienie dziecka określonego dobra, powodujące znaczną szkodę w jego rozwoju, np. pozbawienie żywności, ubrania, ciepła, środków higieny, opieki medycznej, poczucia bezpieczeństwa, przyjaznych uczuć, miłości. Poważnym aktem zaniechania jest niezapewnienie dziecku odpowiedniej opieki i pomocy, w tym powierzenie go ludziom, którzy nie zapewniają mu odpowiedniej opieki.
15. Wykorzystanie seksualne **MAŁOLETNIEGO** to każde zachowanie osoby pełnoletniej wobec dziecka w wieku bezwzględnej ochrony (w państwowym prawie karnym do 15. roku życia, w prawie karnym do 18. roku życia), które – czy to przez świadome działanie, czy też przez zaniechanie swoich społecznych obowiązków wynikających ze specyficznej odpowiedzialności za dziecko – dopuszcza zaangażowanie dziecka w jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest zaspokojenie osoby pełnoletniej. Należy jednak pamiętać, że wykorzystania seksualnego może się dopuszczać także osoba **MAŁOLETNIĄ** (wykorzystanie rówieśnicze), wciągająca inną osobę **MAŁOLETNIĄ** (zwłaszcza pozostającą – np. ze względu na wiek bądź stopień rozwoju – w relacji opieki, zależności, władzy) w aktywność seksualną dla zaspokojenia własnych potrzeb.

Długofalowe skutki wykorzystania seksualnego dla sfery emocjonalnej dziecka

16. Bez względu na formę wykorzystania seksualnego osoby porrzywdzone zmagają się z jego skutkami przez całe życie. W sferze emocjonalnej występuje zwykle:
  - silne poczucie winy wynikające z błędnego przekonania, że jest się współodpowiedzialnym (winnym) za zachowanie seksualne sprawcy;
  - poczucie bycia złym, gorszym od innych; ofiara ma wrażenie, że to, co ją spotkało, wynika z tego, że jest zła, niegodziwa;
  - poczucie stygmatyzacji – osobie skrzywdzonej wydaje się, że jest inna niż rówieśnicy, naznaczona;
  - poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
  - negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu;
  - nieufność i wycofanie z relacji, osłabienie kontroli nad impulsami (drażliwość, wybuchy gniewu, nadmierne reakcje lękowe, nadmierna czujność itd.);
  - zaburzenie rozwoju społecznego i psychoseksualnego (możliwe także w zakresie orientacji seksualnej);
  - demoralizacja.

Specyfika wykorzystania seksualnego

Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci motywowane preferencjami seksualnymi

17. Preferencje seksualne to zakres bodźców i zachowań, które w warunkach wolnego wyboru są erotycznie wartościowe dla danej osoby. Preferencje erotyczne konkretnej osoby można ocenić, porównując wysokość podniecenia seksualnego powstałego na skutek oddziaływania różnych bodźców („obiektów”), zachowań (w tym własnych – np. fantazji) lub sytuacji potencjalnie erotycznych.
18. Sprawcy fiksacyjni (preferencyjni) to dorośli, dla których dziecko jest preferowanym „obiektem” seksualnym. Osoby te czują pociąg seksualny do dzieci przed okresem pokwitania. Kontakty lub fantazje seksualne dotyczące dzieci są stale preferowanymi lub wyłącznymi sposobami osiągnięcia podniecenia seksualnego i orgazmu.
19. Z pedofilią w sensie ścisłym mamy do czynienia u osób, dla których angażowanie się w fantazje lub aktywność seksualną z dziećmi

przed okresem dojrzewania jest stale preferowaną lub wyłączną drogą do osiągnięcia podniecenia i zaspokojenia seksualnego.

20. Natomiast czyn pedofilny to zachowanie osoby dorosłej wobec dziecka motywowane popędem seksualnym, służące podniecaniu się i zaspokajaniu potrzeby seksualnej. Wystąpienie zachowania określanego jako czyn pedofilny nie oznacza, że został on dokonany przez pedofila, a więc osobę, u której występuje trwałe zaburzenie preferencji seksualnej (parafilia). Znacznie częściej czynów takich dokonują inne osoby, które w różnych okolicznościach, pod wpływem różnych czynników podejmują kontakty seksualne z dzieckiem, pomimo że nie spełniają kryteriów diagnostycznych parafilii. Może to być dla nich zastępczy sposób realizacji potrzeby seksualnej.
21. Ze względu na wiek osoby będącej przedmiotem zainteresowania sprawcy wyróżnia się także:
  - infantofilię (nepiofilię) – zainteresowanie kontaktami z małymi dziećmi (poniżej ok. 5. roku życia);
  - hebefilię – zainteresowanie dziećmi dorastającymi w wieku pokwitaniowym (ok. 12.-15. rok życia);
  - efebofilię – zainteresowanie osobami w wieku nastoletnim (ok. 16.-19. rok życia).
22. Efebofil w porównaniu z pedofilem jest bardziej zainteresowany nawiązaniem z **MAŁOLETNIM** kontaktów wzajemnych przypominających romans.

Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci o charakterze zastępczego realizowania potrzeby seksualnej

23. Sprawcy regresywni (zastępczy) – preferują seksualnie osoby dorosłe, ale z różnych powodów nie nawiązują z nimi satysfakcjonujących kontaktów. **MAŁOLETNI** staje się przedmiotem zainteresowania seksualnego nie z preferencji, ale np. z powodu łatwiejszej dostępności. Wyróżnia się następujące typy sprawców zastępczych: sprawca regresyjno-frustracyjny, moralnie nieodróżniający, seksualnie nieodróżniający, nieprzystosowany i zahamowany.
24. Sprawcę typu regresyjno-frustracyjnego charakteryzuje brak umiejętności nawiązywania relacji w sferze seksualnej, bez znaczących utrudnień funkcjonowania w innych sferach życia. Skutkami tego braku jest narastająca frustracja związana z potrzebami seksualnymi oraz skierowanie potrzeb w stronę

MAŁOLETNI z powodu fiksacji (zatrzymania w rozwoju na wcześniejszych etapach niż aktualny wiek rozwojowy sprawcy). Ofiarami są najczęściej dziewczynki i chłopcy w okresie dojrzewania, traktowane przez sprawcę jak osoby dorosłe.

25. Sprawca moralnie nieodróżniający nie identyfikuje barier i ograniczeń moralnych, społecznych i kulturowych. Nie widzi nic złego w podejmowaniu kontaktów seksualnych z dziećmi. Często, ze względu na łatwość kontaktu, jego ofiarami stają się własne dzieci.
26. Sprawca seksualnie nieodróżniający uważa, że ma prawo do każdego rodzaju zachowań seksualnych, byle były one dla niego satysfakcjonujące.
27. Sprawca typu nieprzystosowanego jest nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje. Uniemożliwia mu to nawiązywanie prawidłowych relacji społecznych, w których mógłby zaspokajać swoje potrzeby emocjonalne i seksualne. Dziecko staje się wówczas zastępczym źródłem zaspokojenia. Te kontakty nie są jednak satysfakcjonujące (nie ma innej możliwości rozładowania popędu) i powodują narastanie frustracji. Seksualne napaści na dzieci mogą wtedy przybierać charakter sadystyczny (z powodu frustracji wynikającej z braku satysfakcji).
28. Sprawca typu zahamowanego jest także nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje, poprzez subiektywne, wewnętrzne bariery oraz brak umiejętności społecznych. W przemocy seksualnej wobec dziecka kieruje się podobną motywacją, co u sprawcy nieprzystosowanego. Dziecko nie jest preferowanym, lecz jedynie dostępnym źródłem zaspokojenia, zatem kontakty nie są satysfakcjonujące, powodują narastanie frustracji, która rozładowywana jest przez przemoc.

Sposoby nawiązywania kontaktu niebezpiecznego dla małoletniego

29. Uwiedzenie (grooming) odbywa się najczęściej poprzez obdarzanie uwagą, komplementowanie, wyróżnianie, obdarowywanie **MAŁOLETNI**EGO. Sprawcy wykorzystują łatwość i umiejętność zawierania oraz podtrzymywania znajomości, rozmawiania z dzieckiem i słuchania go. Szczególnie podatnymi na uwiedzenie są **MAŁOLETNI** zaniedbani emocjonalnie i fizycznie.
30. Podstęp w rozumieniu potocznym odnosi się do zabiegów, mających na celu oszukanie, zmylenie, wprowadzenie w błąd w celu

uzyskania zgody, która inaczej nie zostałaby wyrażona (np. sprawca pod pozorem zaaplikowania oferuje lekarstwa podaje jej środki psychotropowe ograniczające jej świadomość). Chodzi więc w istocie o działania zmierzające do uniemożliwienia ofierze wyrażenia sprzeciwu.

31. Przemoc fizyczna to takie oddziaływanie na pokrzywdzonego lub jego otoczenie, które za pomocą pewnych środków fizycznych uniemożliwia opór, przełamuje go lub wywiera wpływ na podjęcie decyzji. W zasadzie każda przemoc – bez względu na jej intensywność i rodzaj zastosowanych środków – wyłącza możliwość udzielenia prawnie skutecznej zgody.
32. Groźba bezprawna może być wyrażona słownie lub w inny dowolny sposób.
33. Manipulacja to podejmowane intencjonalnie oddziaływanie na myśli, emocje i zachowania jakiejś osoby w sposób podstępny, pozbawiający lub ograniczający kontrolę osoby manipulowanej nad sytuacją w celu niejawnego skłonienia jej do podjęcia działań, których nie podjęłaby bez tego wpływu. Manipulator może odwoływać się do uznanych zasad moralnych, reguł życia społecznego itd., wykorzystując je jednak instrumentalnie na niekorzyść osoby manipulowanej.

Używanie komputera dla wykorzystania seksualnego dziecka

34. Wśród sprawców wykorzystania seksualnego z wykorzystaniem Internetu wyróżnia się:
  - stalkerów, których celem jest uzyskanie fizycznego dostępu do dziecka; niektórzy z nich starają się zyskać najpierw zaufanie dziecka (uwodziciele), a potem przechodzą do kontaktów seksualnych – inni od razu wyjaśniają, że są zainteresowani kontaktami seksualnymi (bezpośredni);
  - cruisers, którzy używają Internetu w celu doznania bezpośredniej i odwzajemnionej przyjemności seksualnej, ale bez fizycznego kontaktu z ofiarą (np. chatroom);
  - masturbatorów, używających Internetu w sposób pasywny – oglądając pornografię dziecięcą, jednocześnie uprawiają oni masturbację;
  - networkers i swappers, którzy wykorzystują Internet jako środek komunikacji z innymi pedofilami dla wymiany informacji, ofiar, materiałów pornograficznych.

35. Sprawcy mogą używać Internetu w kilku wyżej wymienionych celach lub stosując kilka sposobów działania (typ kombinowany).

Formy wykorzystania seksualnego dziecka

36. Rozróżnia się obcowanie płciowe (spółkowanie) oraz tzw. inne czynności seksualne. Obcowanie płciowe może być dopochwowe (waginalne), doodbytnicze (analne) oraz z wykorzystaniem jamy ustnej (oralne). „Inne czynności seksualne” mogą zachodzić:
- z kontaktem fizycznym (dotykanie narządów płciowych **MAŁOLETNIEGO**, piersi, całowanie w usta z penetracją jamy ustnej językiem, dotykanie narządów płciowych sprawcy przez **MAŁOLETNIEGO**, ocieractwo, całowanie intymnych części ciała **MAŁOLETNIEGO** itp.);
  - bez kontaktu fizycznego (rozmowy mające na celu pobudzenie lub nawiązanie relacji seksualnej jednej ze stron dialogu bezpośrednio lub za pośrednictwem telefonu, Internetu, ekspozycji anatomii i czynności seksualnych oraz pornografii, oglądactwa – voyeryzmu).

Potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży a wykorzystanie seksualne

37. Potrzeby **MAŁOLETNIICH** różnią się w zależności od fazy ich rozwoju, toteż w zależności od wieku i płci **MAŁOLETNI** są podatni na działania różnych typów sprawców i ich działań.

Dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym

38. Dziecko czteroletnie rozumie, że mama i tata stale istnieją, choć znikają z pola widzenia. W wieku 4,5-6 lat model przywiązania dziecka ulega generalizacji. Cztero- i pięcioletki wykorzystują go już nie tylko w związkach z rodzicami, ale też z innymi dorosłymi, choć przywiązanie do rodziców pozostaje silne i centralne. Dlatego dla dziecka w wieku 6-9 lat nauczyciel lub inny dorosły staje się autorytetem, do którego dziecko podchodzi bezkrytycznie i idealizująco. Konstelacja potrzeb dziecka do 10-11 roku życia czyni go „idealną ofiarą” dla przestępcy seksualnego ze względu na następujące cechy:
- zmysłowość, potrzebę kontaktu fizycznego, dotyku, pieszczot;
  - potrzebę bliskości emocjonalnej;
  - ciekawość;

- szacunek wobec osób dorosłych oraz potrzebę doznawania ich akceptacji i uznania;
- potrzebę doznawania opieki, uwagi, uczucia, pozytywnych wzorców;
- potrzebę posiadania.

Młodzież w okresie wczesnego dorastania

39. Młodzież w okresie wczesnego dorastania (12-15 lat) charakteryzują:
- przeciwstawianie się rodzicom, przekora, zachowania buntownicze;
  - potrzeba autonomii, samostanowienia;
  - chęć bycia dorosłym;
  - obalanie starych autorytetów i szukanie nowych;
  - potrzeba bycia kochanym i zauważonym, wysłuchanym;
  - potrzeba bycia wyjątkowym, wybranym przez osobę znaczącą;
  - tendencja do przeceniania stopnia zaangażowania osoby dorosłej w relację;
  - naiwność, brak wiedzy o świecie i relacjach;
  - potrzeba posiadania;
  - rodzenie się potrzeb seksualnych.

Młodzież w okresie późnego dorastania

40. Młodzież w okresie późnego dorastania (15-18 lat) nie jest jeszcze zdolna do pełnej, realistycznej oceny zdarzeń i kierowania w odpowiedzialny sposób swoim postępowaniem. Mimo że polskie prawo karne nie obejmuje tej grupy wiekowej bezwzględną ochroną, prawo kanoniczne oraz Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z Lanzarote (2007 r.) chronią młodzież do 18. roku życia.
41. Na osobie dorosłej ciąży odpowiedzialność za nienadużywanie zaufania młodego człowieka nawet mimo jego pozornej zgody na zachowania seksualne. Dotyczy to zarówno dziewcząt, jak i chłopców.
42. Potrzeby dziewcząt i chłopców w okresie późnego dorastania znacznie różnią się między sobą, co sprawia, że mechanizm podatności na wykorzystanie seksualne przebiega inaczej w obu tych grupach. Wspólna jest potrzeba rozwoju duchowego, dlatego często **DUCHOWNY** (lub inna osoba znacząca) staje się przewodnikiem, któremu młodzi ludzie ufają bezgranicznie, zgadzając się na wszystko.

43. Dziewczęta w wieku dorastania:

- chcą mieć partnera, być z kimś w relacji – w związku z potrzebą kochania i bycia kochanym;
- nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
- mają potrzebę ochrony przed zagrażającym światem;
- lubią być obdarowywane;
- podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
- wykazują dużą potrzebę bycia zrozumianą;
- chcą czuć się atrakcyjne intelektualnie (np. prowadząc rozmowy „na poziomie” z atrakcyjnym mężczyzną);
- mają potrzebę uznania społecznego – zwłaszcza w grupie rówieśniczej;
- mają potrzebę czucia się atrakcyjną seksualnie (sexy);
- chcą czuć się dorosłe, wchodząc w dorosłe relacje intymne.

44. Chłopcy w wieku dorastania:

- chcą sprawdzić się w roli męskiej (również seksualnej) oraz przynależać do świata mężczyzn, stąd potrzeba kontaktu z mężczyzną – przewodnikiem po męskim świecie;
- mają potrzebę kochania i bycia kochanym;
- nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
- podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
- mają potrzebę uznania społecznego – zwłaszcza w grupie rówieśniczej;
- chcą zaspokoić rozbudzone potrzeby seksualne;
- sprawdzają swoje możliwości poprzez zmagania i walkę;
- mają potrzebę bycia zaopiekowanym (również w sensie materialnym).

Młodzież w okresie wczesnej dorosłości

45. Młodzież w okresie wczesnej dorosłości (18-25 lat) bywa także ofiarami przemocy seksualnej. Wykorzystanie seksualne często dotyczy osób krótko po ukończeniu 18. roku życia, bo sprawcy czują się bezkarni, wiedząc, że nie współżyją z **MAŁOLETNIM**. Jednakże potrzeby młodych dorosłych zbliżone są do potrzeb osób dorastających. Motywy wchodzenia w relacje seksualne często nie są dojrzałe, lecz podyktowane potrzebami wymienionymi w poprzednich punktach.

46. Zobowiązuje to osoby dorosłe do szczególnej troski i odpowiedzialności za młodzież pełnoletnią, która wprawdzie pod względem prawnym jest już dorosła, jednak jeszcze dojrzewa, zwłaszcza emocjonalnie. Zatem nawet wyrażona zgoda kobiety lub mężczyzny nie musi wykluczać tego, że relacja nosi znamiona wykorzystania seksualnego ze strony osoby starszej lub rówieśnika.

Osoby niepełnosprawne

47. Za osoby niepełnosprawne według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) uważa się osoby, które nie mogą samodzielnie, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia fizycznego lub psychicznego.
48. Ze względu na rodzaj niesprawności należy wyróżnić:
- osoby z niepełnosprawnością sensoryczną, które mają uszkodzone narządy zmysłów (osoby niewidome i słabowidzące, osoby niesłyszące i słabosłyszące);
  - osoby z niesprawnością fizyczną, czyli osoby z niepełnosprawnością motoryczną z uszkodzeniem narządu ruchu lub osoby z przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych;
  - osoby z niepełnosprawnością psychiczną, do których zalicza się osoby umysłowo upośledzone z niesprawnością intelektualną, osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania, osoby z zaburzeniami świadomości;
  - osoby z niepełnosprawnością złożoną (sprzężoną), dotknięte więcej niż jedną niepełnosprawnością: wystąpić tu mogą połączenia różnych, wymienionych powyżej niepełnosprawności, np. osoba niewidoma z umysłowym upośledzeniem, osoba głuchoniewidoma, osoba z uszkodzonym narządem ruchu z zaburzeniami psychicznymi itp.
49. Osoby z różnymi niepełnosprawnościami mają takie same potrzeby biologiczne i społeczne jak inni ludzie, ale ze względu na swoją niepełnosprawność mają też specyficzne potrzeby. Wymagają szczególnej troski oraz wrażliwego podejścia ze strony opiekunów.
50. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną (zwłaszcza w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim) charakteryzuje:
- myślenie konkretno-obrazowe;
  - brak krytycyzmu;
  - nadmierna ufność i otwartość;

- trudności wynikające z rozumowania i przestrzegania norm, zasad społecznych;
  - osłabiona umiejętność oceny sytuacji i intencji sprawcy;
  - brak zdolności wycofania się z sytuacji zagrożenia, znikoma zdolność przejawiania zachowań asertywnych;
  - obniżony poziom komunikacyjny, trudności z wyrażaniem myśli i odczuć;
  - zaburzenia woli, infantylnizm, spolegliwość.
51. Bardzo często osoby te mają trudności w komunikacji z innymi (np. różnego rodzaju zaburzenia mowy). Ze względu na swoją niepełnosprawność łatwo ulegają wykluczeniu z grupy rówieśniczej. Często starają się skupić na sobie uwagę opiekunów poprzez różnego rodzaju zachowania prowokacyjne.

JAKIE ZACHOWANIA MAŁOLETNICH POWINNY BUDZIĆ NASZĄ CZUJNOŚĆ?

52. Objawami specyficznymi kontaktu seksualnego jest wystąpienie u **MAŁOLETNIEGO**:
- obrażeń, uszkodzeń lub zapaleń w okolicach intymnych;
  - chorób wenerycznych;
  - ciąży.
53. Na wykorzystanie seksualne mogą też wskazywać objawy niespecyficzne, czyli takie, po których nie da się jednoznacznie stwierdzić, iż ich przyczyną jest nadużycie w sferze seksualnej. Występowanie objawów niespecyficznych (zwłaszcza silnych, występujących łącznie i pojawiających się nagle, z dnia na dzień) powinno budzić szczególną czujność **RODZICÓW**, nauczycieli, **DUSZPASTERZY** i **WYCHOWAWCÓW** itd., bowiem z dużym prawdopodobieństwem wskazują one na to, że dziecko doznaje jakiegoś rodzaju krzywdy (niekoniecznie w sferze seksualnej) lub przeżywa poważne trudności rozwojowe. Najważniejsze objawy niespecyficzne to:
54. Erotyzacja:
- prowokacyjne i uwodzicielskie zachowania seksualne **MAŁOLETNIEGO** w stosunku do osób z otoczenia, nieadekwatne do jego okresu rozwojowego;
  - erotyczna twórczość **MAŁOLETNIEGO** (gdy w rysunkach zaczynają dominować elementy seksualne nieadekwatne do wieku);

- agresja seksualna wobec innych **MAŁOLETNIICH**;
- angażowanie rówieśników i młodszych dzieci w nietypową aktywność seksualną (jeżeli np. dziecko w wieku przedszkolnym w zabawach odtwarza stosunek seksualny, kontakty oralne lub analne, to jest to niepokojący sygnał mogący świadczyć o tym, że było ono uwikłane przez osoby dorosłe w aktywność seksualną);
- nieadekwatny do poziomu rozwoju dziecka język dotyczący sfery seksualnej;
- podejmowanie wczesnej i nasilonej aktywności seksualnej.

55. Problemy emocjonalne:

- silne poczucie winy u **MAŁOLETNIEGO** wynikające z tego, iż czuje się on odpowiedzialny za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego; poczucie bycia złym, innym, gorszym;
- dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało, wynika z tego, iż jest ono złe, niegodziwe; poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
- dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę (dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem często mówi mu, że nie wolno o tym nikomu powiedzieć);
- poczucie stygmatyzacji (dziecku wydaje się, że z powodu doznanej traumy jest inne niż rówieśnicy);
- negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu;
- dziecko nie pozwala się dotykać, reaguje lękiem i wstydem na wszelkie normalne zabiegi medyczne i higieniczne związane z nagością.

56. Zachowania autodestrukcyjne:

- samookaleczenia i tendencja do zachowań ryzykownych;
- próby samobójcze;
- depresja;
- zaburzenia jedzenia (bulimia, anoreksja – zwykle u dziewcząt);
- zaburzenia związane z higieną (zaniechanie lub kompulsywne powtarzanie czynności higienicznych);
- uzależnienia (np. nadużywanie alkoholu, środków psychoaktywnych);
- prostytuowanie się;
- oglądanie pornografii o szczególnie niepokojącej treści (pedofilia, zoofilia, sadomasochizm).

57. Dolegliwości psychosomatyczne: np. bóle brzucha, nudności, wymioty, zaburzenia miesiączkowania.
58. Objawy nerwicowe: np. wtórne moczenie nocne, zanieczyszczenie się kałem, zaburzenia snu, koszmary senne.
59. Problemy szkolne:
- zaburzenia koncentracji uwagi;
  - nagłe obniżenie wyników w nauce;
  - unikanie zajęć wychowania fizycznego;
  - problemy w relacjach rówieśniczych, unikanie kontaktów z rówieśnikami, zerwanie relacji;
  - agresja, drażliwość.

KTO MA FORMALNY OBOWIĄZEK ZNAĆ I STOSOWAĆ POSTANOWIENIA TEGO DOKUMENTU?

60. Wszyscy wierni **DIECEZJI** mają obowiązek dbania o bezpieczeństwo **MAŁOLETNIICH**, zatem dobrze by było, żeby zapoznali się z **ZASADAMI** i je stosowali. Jednak niektóre osoby ponoszą w tym zakresie szczególną odpowiedzialność, mają więc także formalny obowiązek poznania i stosowania **ZASAD**. Świadomość tego obowiązku powinny one potwierdzić stosowną Deklaracją³ (załącznik nr 5). Są to zwłaszcza:
- **DUCHOWNI**;
  - nieduchowne osoby konsekrowane wykonujące posługę w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH DIECEZJI**;
  - nauczyciele religii i katecheci parafialni (warunek przedłużenia misji kanonicznej);

---

3 **DUCHOWNI** i osoby konsekrowane składają Deklarację w kancelarii kurii swojej **DIECEZJI**. Nauczyciele religii i katecheci parafialni – w wydziale katechetycznym kurii. Pozostałe osoby świeckie składają Deklarację **PRZEŁOŻONEMU**. Osoby zobowiązane z kilku tytułów składają deklarację raz (w innych miejscach wystarczy kopia). Wszystkie kościelne podmioty prawne zatrudniające takie osoby zobowiązane są do przechowywania Deklaracji jako wewnętrznej dokumentacji, według obowiązujących przepisów prawa państwowego i Dekretu ogólnego w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydanego przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 roku.

- dyrektorzy, nauczyciele, opiekunowie, wychowawcy w przedszkolach i szkołach katolickich;
- dyrektorzy, opiekunowie, wychowawcy, terapeuci – pracownicy ośrodków Caritas oraz liderzy parafialnych zespołów Caritas;
- pracownicy szkół wyższych posiadający misję kanoniczną;
- **ANIMATORZY** i opiekunowie grup parafialnych (w przypadku **MAŁOLETNICH ANIMATORÓW** Deklarację składają **RODZICE**);
- osoby przygotowujące się do prezbiteratu lub diakonatu stałego (na początku formacji);
- inni pracownicy etatowi **PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH** i ich **WOLONTARIUSZE**, jeśli mają łatwy kontakt z dziećmi w ramach pracy lub posługi (decyduje **PRZEŁOŻONY**).

ZAPOBIEGANIE

61. Zapobieganie przypadkom wykorzystania seksualnego **MAŁOLETNI** jest zadaniem wszystkich członków Kościoła, jednak część z nich ma w tym zakresie większe możliwości, a zatem także ponosi większą odpowiedzialność za ochronę **MAŁOLETNI**. Dla wspierania osób odpowiedzialnych działa w **DIECEZJI ZESPÓŁ DS. PREWENCJI**.
62. Najważniejsze zadania **ZESPOŁU DS. PREWENCJI** to:
- opracowanie i prowadzenie systemu szkoleń z problematyki zapobiegania wykorzystaniu seksualnemu dla **DUCHOWNYCH** i **WYCHOWAWCÓW**;
  - wspieranie budowania w członkach Kościoła świadomości sprzyjającej zapobieganiu wykorzystaniu seksualnemu poprzez pomoc **PODMIOTOM KOŚCIELNYM** w ich działaniach (np. **PRZEŁOŻONY** może się zwrócić o pomoc w przeprowadzeniu szkoleń, w organizacji bezpiecznych pomieszczeń itd.);
  - współpraca z różnymi podmiotami (także niekościelnymi: rządowymi, samorządowymi, pozarządowymi) w zakresie budowania systemu prewencji;
  - ewaluacja i okresowe dostosowywanie do potrzeb niniejszych **ZASAD**.
63. Członkowie **ZESPOŁU DS. PREWENCJI** powinni (indywidualnie i w zespole) dbać o rozwój wrażliwości, wiedzy i kompetencji w zakresie zapobiegania przypadkom wykorzystania seksualnego **MAŁOLETNI**.
64. Każdy **PRZEŁOŻONY** ma obowiązek dbać o adekwatne działania prewencyjne w powierzonym mu **PODMIOCIE KOŚCIELNYM**. Nie dopełnienie tego obowiązku może skutkować odwołaniem z urzędu.

JAK BUDOWAĆ ŚWIADOMOŚĆ DZIECI I MŁODZIEŻY ORAZ ICH RODZICÓW?

65. **DUSZPASTERZE** i **WYCHOWAWCY** powinni ściśle współpracować z **RODZICAMI**, opierając się na ich naturalnej wrażliwości na sprawy bezpieczeństwa **MAŁOLETNIICH** lub ją wspomagając, zwłaszcza poprzez ułatwianie zdobywania rzetelnej wiedzy na temat mechanizmów wykorzystywania seksualnego, metod zapobiegania, sposobów reagowania itd.
66. Działania w ramach prewencji skierowanej do wszystkich **RODZICÓW** polegają na:
- podejmowaniu zagadnień dotyczących edukacji seksualnej dzieci i młodzieży oraz zagrożeń związanych z przymocą seksualną w ramach duszpasterstwa, głównie parafialnego (katecheza dorosłych, przygotowanie do przyjęcia przez dzieci sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, nauki stanowe w czasie rekolekcji, formacja grup duszpasterskich, członków ruchów i wspólnot itd.);
  - przygotowaniu informacji ułatwiających **RODZICOM** rozmowy ze swoimi dziećmi na temat rozwoju psychoseksualnego;
  - proponowaniu uczestnictwa w warsztatach i szkoleniach dla **RODZICÓW** dotyczących edukacji seksualnej (w parafiach mogą je współorganizować doradcy życia rodzinnego; warto je prowadzić we współpracy ze szkołami i innymi podmiotami edukacyjnymi oraz z policją);
  - przygotowaniu i udostępnieniu materiałów dotyczących ochrony dzieci przed wykorzystaniem seksualnym;
  - prowadzeniu dla **RODZICÓW** szkoleń i warsztatów dotyczących ochrony przed wykorzystaniem seksualnym;
  - przygotowaniu informacji prawnych dotyczących wykorzystania seksualnego osób **MAŁOLETNIICH**, wskazujących instytucje, w których rodziny mogą otrzymać pomoc.
67. **PODMIOTY KOŚCIELNE** – w miarę potrzeb i możliwości – powinny organizować regularnie, w ścisłej współpracy z **RODZICAMI**, warsztaty prewencyjne skierowane do dzieci i młodzieży. Warto to robić współpracując ze szkołami i innymi podmiotami edukacyjnymi oraz z policją, wykorzystując szczególnie okres przygotowania do pierwszej komunii świętej i bierzmowania.
68. Zaleca się mediom katolickim **DIECEZJI** działalność edukacyjną w zakresie zapobiegania wykorzystaniu seksualnemu.

JAK FORMOWAĆ WRAŻLIWOŚĆ I KOMPETENCJE POSŁUGUJĄCYCH W KOŚCIELE?

69. Osoby podejmujące w **DIECEZJI (PODMIOTACH KOŚCIELNYCH)** posługę stałą lub trwającą dłuższy czas powinny być do niej przygotowane. Ponadto osoby te zobowiązane są do dbania o stałą formację. Przygotowanie i formacja permanentna powinna obejmować – proporcjonalnie do potrzeb wynikających z rodzaju posługi – zagadnienia związane z zapobieganiem i reagowaniem na przypadki wykorzystania seksualnego, zwłaszcza osób **MAŁOLETNIICH**. Za formowanie odpowiedniej wrażliwości i kompetencji osób pełniących posługę odpowiedzialni są **PRZEŁOŻENI** poszczególnych strumieni formacyjnych, którzy powinni w tym zakresie współpracować z **ZESPOŁEM DS. PREWENCJI**.

Formacja kandydatów do prezbiteratu i diakonatu stałego

70. Fundamentem prewencji w przygotowaniu przyszłych **DUCHOWNYCH** jest formacja ludzka, której celem jest ukształtowanie stabilnej osobowości, odznaczającej się dojrzałością emocjonalną, panowaniem nad sobą i dobrze zintegrowaną seksualnością. Przejawami tej integracji są: zrównoważona samoocena, autodeterminacja i podejmowana odpowiedzialność, znajomość siebie, wewnętrzna wolność, umiejętność przezwyciężania indywidualizmu. W wymiarze społecznym celem jest zdolność do nawiązywania dojrzałych i zrównoważonych relacji międzyosobowych oraz utrzymywania dojrzałej więzi z mężczyznami i kobietami w każdym wieku i w różnej pozycji społecznej. Dla owocnego przeżywania celibatu niezbędna jest także umiejętność przeżywania samotności.
71. Aby formacja podstawowa była owocna, niezbędne jest działanie wspólnoty formatorów, którą tworzą osoby odpowiednio przygotowane. Formatorzy (zarówno przełożeni zewnętrzni – rektor, prefekci, jak i ojcowie duchowni oraz osoby wspierające formację) powinni przejść szkolenie w zakresie ochrony **MAŁOLETNIICH** i prewencji przemocy seksualnej.
72. Formacja kandydatów do święceń w zakresie prewencji obejmuje dwa główne aspekty: psychologiczny i duchowy.

Aspekt psychologiczny

73. Na początku formacji (najlepiej w trakcie okresu propedeutycznego) dokonuje się oceny psychologicznej kandydatów. Przeprowadzane testy psychologiczne oraz pogłębiony wywiad psychologiczny mają na celu między innymi diagnozę dojrzałości psychoseksualnej. To badanie jest ukierunkowane nie tylko na wykluczenie kandydatów z zaburzeniami osobowości, ale także na wsparcie ich rozwoju w ramach zrównoważonego procesu formacyjnego.
74. Na początku formacji (najlepiej w trakcie okresu propedeutycznego) kandydaci do prezbiteratu powinni odbyć:
  - trening interpersonalny ukazujący ich sposób funkcjonowania społecznego oraz umożliwiający rozwój kompetencji społecznych;
  - warsztaty komunikacji i asertywności;
  - trening intrapsychoiczny poszerzający wgląd kandydata we własną historię, sposób przeżycia dzieciństwa i wieku młodzieńczego, wpływ, jaki wywarli na niego rodzina i krewni;
  - rozmowy z formatorami na temat przeżywania sfery seksualnej (w tym analiza historii rozwoju psychoseksualnego) oraz życia w celibacie.
75. W kolejnych etapach formacji podczas zajęć z psychologii ogólnej i psychologii rozwojowej kandydaci do prezbiteratu powinni nabywać wiedzę o:
  - psychologicznych prawidłowościach i dysfunkcjach;
  - przyczynach wykorzystania seksualnego;
  - charakterystyce **DUCHOWNYCH**, którzy są sprawcami nadużyć seksualnych wobec dzieci;
  - szczególnie istotnych aspektach samowychowania (jak wychowywać siebie do radzenia sobie z czynnikami ryzyka w sferze psychoafektywnej).
76. Kandydatom do święceń należy umożliwić korzystanie z indywidualnego wsparcia psychologicznego oraz seksuologicznego.
77. Na etapie pastoralnym formacji kandydatów do prezbiteratu należy prowadzić konwersatorium z psychologii pastoralnej oraz warsztaty przygotowujące do prowadzenia rozmowy duszpasterskiej z elementami pomocy duszpasterskiej ofiarom przemocy seksualnej. Kandydaci powinni zdobyć wiedzę na temat:
  - znaków ostrzegawczych wykorzystania seksualnego;
  - sposobów reagowania na nie;

- niepokojących zachowań **DUCHOWNYCH** lub osób posługujących w Kościele;
- reagowania na niewłaściwe lub niepokojące zachowania kolegów księży i innych osób (correctio fraterna i działania interwencyjne).

Aspekt duchowy

78. Na początku formacji (zwłaszcza w trakcie okresu propedeutycznego) towarzyszenie ojca duchownego oraz innych formatorów i osób wspierających formację ma pomóc w integracji życia duchowego (relacji z Bogiem) z całością osobowości kandydata. W szczególności chodzi o nabycie umiejętności korzystania ze środków życia duchowego, takich jak: słuchanie słowa Bożego, modlitwa osobista i wspólnotowa, sakramenty, kierownictwo duchowe i posługa wspólnocie.
79. W ramach studiów teologicznych należy położyć akcent na zrozumienie przez kandydatów do prezbiteratu teologicznych fundamentów tożsamości opartej na sakramencie święceń oraz roli celibatu w jej przeżywaniu. Formacja duchowa na tym etapie powinna prowadzić do zrozumienia i świadomego podjęcia wyrzeczenia się wyłącznych relacji psychoseksualnych.
80. Na etapie pastoralnym formacji kandydaci powinni poznać zasady towarzyszenia duchowego osobom skrzywdzonym oraz sposoby reagowania na niepokojące zachowania współpracowników (correctio fraterna).

Formacja permanentna duchownych

81. Formacja permanentna **DUCHOWNYCH** ma wspierać ich samowychowawczą pracę nad dojrzałością i stabilnością psychoseksualną i duchową, które stanowią warunek skutecznego zapobiegania krzywdzeniu dzieci i młodzieży. Ponadto formacja ma być pomocą w radzeniu sobie z trudnościami, jakie prezbiterzy często napotykają (np. doświadczaniem grzeszności i słabości, popadaniem w funkcjonalizm i rutynę, frustracją wywołaną doświadczeniem bezowocności wysiłków duszpasterskich, przeżywaniem samotności związanej z celibatem, trudnościami w relacjach z przełożonymi lub współpracownikami, pokusą władzy i bogactwa, zmęczeniem, naturalnym osłabieniem fizycznym związanym z wiekiem itd.), dlatego w ramach istniejącego w **DIECEZJI** systemu formacji permanentnej powinny się cyklicznie pojawiać tematy z tym związane.

82. Ojcowie duchowni kapłanów powinni być przygotowani zarówno do samego towarzyszenia braciom przeżywającym trudności, jak i do wczesnego dostrzegania symptomów kryzysów oraz do adekwatnego reagowania na nie (włączając, w razie potrzeby, inne kompetentne osoby).
83. Zadaniem dziekanów jest zadbanie, by w ramach spotkań dekanalnych (formalnych lub nieformalnych) było miejsce na dzielenie się doświadczeniem życia i posługi oraz rozmowę na temat sposobów wspierania **DUCHOWNYCH** dekanatu przeżywających trudności. Cyklicznie powinna być także inicjowana rozmowa o działaniach, jakie podejmuje się lub można podjąć w parafiach w zakresie prewencji.

Szkolenia osób duchownych, konsekrowanych i świeckich

84. Zadaniem **ZESPOŁU DS. PREWENCJI** jest opracowanie w **DIECEZJI** systemu szkoleń z zakresu prewencji oraz ich coroczna organizacja i ewaluacja w porozumieniu z **PRZEŁOŻONYMI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH**. Szkolenia powinny wspierać i pobudzać samokształcenie w tym zakresie.
85. Prezbiterzy i diakoni stali uczestniczą w szkoleniach w ramach systemu formacji permanentnej. Alumni uczestniczą w szkoleniach w seminarium duchownym. Osoby konsekrowane posługujące w podmiotach kościelnych **DIECEZJI** powinny się zapoznać się z niniejszymi **ZASADAMI** i je stosować. Te zaś, których wspólnoty macierzyste nie organizują własnych szkoleń w zakresie prewencji, zobowiązane są do uczestnictwa w szkoleniach organizowanych w **DIECEZJI**.
86. Wszystkie osoby zatrudniane lub posługujące w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH DIECEZJI** (**DUCHOWNI**, opiekunowie, wychowawcy, terapeuci w ośrodkach Caritas, wszystkie osoby zatrudniane na podstawie umowy o pracę oraz **WOLONTARIUSZE**, katecheci, zakrystianie, kanceliści, organiści, osoby posługujące na probostwach oraz liderzy grup, wspólnot, stowarzyszeń itd.) powinny być przeszkolone z zakresu prewencji. Szkolenie powinno kształtować wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne w zakresie:
- poznania specyfiki okresów rozwojowych dzieci i młodzieży;
  - poznania zjawiska przemocy i wykorzystania seksualnego w oparciu o świadectwa ofiar;

- zrozumienia mechanizmów działania sprawców, czynników ułatwiających **MAŁOLETNIM** wejście w rolę ofiary;
  - poznania podstawowych objawów wykorzystania seksualnego;
  - form reagowania na sytuacje krzywdzenia dzieci i niepełnosprawnych;
  - przepisów prawnych regulujących działania państwa i Kościoła w tym zakresie;
  - kształtowania kompetencji psychospołecznych;
  - kształtowania wrażliwości, postaw i kompetencji społecznych dotyczących: rozumienia osób skrzywdzonych i empatii wobec nich, zachowania odpowiedniej równowagi emocjonalnej w kontakcie z osobą skrzywdzoną i podczas wszystkich etapów postępowania, powstrzymanie się od oceny i interpretacji zdarzeń, zachowania koniecznej tajemnicy;
  - znajomości niniejszych **ZASAD**.
87. Za przeprowadzenie szkoleń odpowiada **PRZEŁOŻONY**. Szkolenia mogą być organizowane wspólnie dla wielu podmiotów kościelnych i przy wsparciu **ZESPOŁU DS. PREWENCJI**.
88. Dobrą praktyką jest organizowanie na początku roku duszpasterskiego spotkań z **RODZICAMI MAŁOLETNICH** zaangażowanych w **PODMIOCIE KOŚCIELNYM**, podczas których - oprócz przedstawienia planów duszpasterskich w poszczególnych grupach **RODZICE** są informowani o tym, jakimi zasadami kieruje się **PODMIOT KOŚCIELNY**, by zapewnić bezpieczeństwo ich dzieciom i zostaną poproszeni o wyrażenie zgody, m. in. na przetwarzanie danych osobowych, wykorzystanie wizerunku i przewożenie samochodem.

Szkolenia nauczycieli religii i katechetów parafialnych

89. Tematyka prewencji wykorzystania seksualnego osób **MAŁOLETNICH** jest przedmiotem wykładów na etapie formacji podstawowej oraz szkoleń na etapie formacji ciągłej podczas spotkań organizowanych przez wydział kurii odpowiedzialny w **DIECEZJI** za katechezę. Szkolenia takie powinny się odbywać nie rzadziej niż raz na 5 lat i dotyczyć:
- kompetencji emocjonalnych i społecznych;
  - komunikacji i rozwiązywania konfliktów;

- charakterystyki psychicznej ofiar;
- strategii sprawców wykorzystania seksualnego;
- umiejętności rozmów z małoletnimi na tematy związane z seksualnością oraz z ochroną przed wykorzystaniem seksualnym;
- elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać wykorzystaniu seksualnemu;
- czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa, cywilnego i kościelnego, jak również procedur z nimi związanych.

JAK ZAPOBIEGAĆ WYKORZYSTANIU SEKSUALNEMU MAŁOLETNICH W DZIAŁALNOŚCI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH (ZWŁASZCZA PARAFII)?

Podstawowe obowiązki przełożonych, pracowników i współpracowników podmiotów kościelnych

90. **PRZEŁOŻENI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH DIECEZJI** odpowiadają za stosowanie niniejszych **ZASAD** przez wszystkie osoby posługujące, pracujące, formujące się itd. w tych podmiotach.
91. **PRZEŁOŻENI** powinni zadbać zwłaszcza o to, by w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH DIECEZJI** nie były zatrudnione lub nie posługiwały na stanowiskach lub w funkcjach umożliwiających kontakt z dziećmi osoby skazane za przestępstwa na tle seksualnym (czy to w postępowaniu państwowym, czy kościelnym). W związku z tym wszystkie osoby zatrudniane lub kierowane do posługi powinny być przez **PRZEŁOŻONEGO** uprzednio weryfikowane za pomocą Rejestru sprawców przestępstw na tle seksualnym (rejestr z dostępem ograniczonym) albo poprzez okazanie przez nie zaświadczenia o niekaralności oraz poprzez informacje z poprzedniego miejsca pracy i/lub posługi kościelnej (jeśli taka możliwość istnieje, a znajdowało się ono poza **DIECEZJĄ**).
92. Ponadto **PRZEŁOŻONY** powinien zadbać, by osoby zatrudnione lub posługujące w chwili wejścia w życie niniejszych **ZASAD** zostały w ten sposób zweryfikowane (w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące). W razie wykrycia nieprawidłowości (także

w przypadku odmowy udostępnienia danych koniecznych do sprawdzenia w Rejestrze sprawców... lub odmowy dostarczenia zaświadczenia o niekaralności) należy natychmiast uniemożliwić takiej osobie kontakt z **MAŁOLETNIMI**, po czym poinformować **DELEGATA** o zaistniałej sytuacji. Dalsze decyzje powinny być podejmowane po konsultacjach z **DELEGATEM**.

93. Przy zatrudnianiu lub przy wydawaniu misji kanonicznej nauczycielom religii i katechetom parafialnym należy sprawdzić, czy kandydat formował się w przeszłości w seminarium duchownym lub instytucie życia konsekrowanego i jakie były przyczyny zakończenia formacji (kandydat powinien dostarczyć opinię rektora).
94. Zadaniem **PRZEŁOŻONEGO** jest organizowanie szkoleń z zakresu prewencji dla osób nowo zatrudnianych lub kierowanych do pracy. Obowiązek ten realizuje w oparciu o system przygotowany przez **ZESPÓŁ DS. PREWENCJI**. Należy też zadbać o niezwłoczne przeszkolenie osób już pracujących lub posługujących oraz tych, które regularnie uczestniczą w działaniach danego podmiotu (np. liderzy grup parafialnych itd.).
95. Jeśli zajdzie słuszna racja, to w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH PRZEŁOŻONY** powinien doprowadzić do powołania osoby zaufania publicznego, do której mają być kierowane sygnały o przemyśle, o wykorzystaniu osoby **MAŁOLETNEJ** lub niepełnosprawnej albo o prawdopodobieństwie takich sytuacji. Dane kontaktowe tej osoby powinny zostać podane do publicznej wiadomości (zwłaszcza na stronie internetowej).
96. **PRZEŁOŻONY** powinien zadbać, by w materiałach informacyjnych o **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH** (drukowanych i elektronicznych) zamieszczane były informacje użyteczne przy zgłoszeniach przypadków wykorzystania seksualnego **MAŁOLETNIAMI** i niepełnosprawnymi, przede wszystkim dane kontaktowe **DELEGATA**.
97. Zachowania niezgodne z **ZASADAMI** powinny być traktowane jak poważne naruszenie obowiązków, które może skutkować np. cofnięciem misji kanonicznej, a w przypadku pracowników podmiotów kościelnych może stanowić nawet podstawę zwolnienia dyscyplinarnego.

Zasady zachowania w kontaktach z małoletnimi (kodeks postępowania)

98. Wszystkie osoby pracujące lub posługujące w podmiotach kościelnych powinny być świadome, że wobec Chrystusa i Jego Mistycznego Ciała ponoszą odpowiedzialność za bezpieczeństwo osób **MAŁOLETNICH**. W związku z tym powinny zachowywać reguły zawarte w **ZASADACH** oraz czuwać nad ich przestrzeganiem przez innych i adekwatnie reagować na przypadki ich łamania. Także inne osoby (w pierwszej kolejności **RODZICE**, bliscy i rówieśnicy **MAŁOLETNICH**) mogą i powinny reagować, jeśli są świadkami zachowań sprzecznych z poniższymi regułami.
99. Jakkolwiek niniejsze **ZASADY** dotyczą głównie ochrony **MAŁOLETNICH**, powinno się jednak stosować je odpowiednio także w odniesieniu do relacji **DUSZPASTERZY** i **WYCHOWAWCÓW** z młodymi dorosłymi pozostającymi w relacji zależności duszpasterskiej.

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez właściwe zachowania duszpasterzy

100. **DUSZPASTERZE MAŁOLETNICH** powinni zwłaszcza:
- czuwać nad własną dojrzałością emocjonalną, psychiczną i ludzką;
  - starać się o dobór żywo wierzących, rzetelnych, zweryfikowanych i odpowiednio przeszkolonych osób do spełniania funkcji **ANIMATORÓW**, **WYCHOWAWCÓW** itd.;
  - wspierać rozwój tych osób w zakresie ich dojrzałości emocjonalnej i ludzkiej;
  - dbać o respektowanie zasad kultury (wobec **MAŁOLETNICH** i między nimi);
  - czuwać nad równym traktowaniem wszystkich **MAŁOLETNICH**, z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb i osobistych uwarunkowań;
  - dbać o przestrzeganie prawa do nienaruszalności cielesnej i prywatności **MAŁOLETNICH**;
  - organizować działania duszpasterskie w miejscach bezpiecznych;
  - utrzymywać możliwie żywy i transparentny kontakt z **RODZICAMI MAŁOLETNICH**;
  - dbać o przestrzeganie zasad prywatności i ochrony wizerunku oraz danych osobowych **MAŁOLETNICH**.

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez kształtowanie świadomości małych

101. **MAŁOLETNI** uczestniczący w działaniach duszpasterskich powinni być formowani do reagowania – poprzez asertywne zachowanie oraz informowanie odpowiednich osób dorosłych (np. **RODZICÓW, PRZEŁOŻONYCH**) – w sytuacjach, w których są świadkami lub doświadczają od dorosłych albo innych **MAŁOLETNIICH**:
- pozostawiania bez opieki;
  - przemocy (fizycznej, słownej, emocjonalnej itd., w tym wszelkich form szantażu);
  - okazywania niechcianej czułości;
  - prób nawiązywania kontaktu w miejscach odosobnionych;
  - epatowania nagością oraz zapraszania (zwłaszcza indywidualnie) do miejsc, jak np. sauny, w których przebywa się nago;
  - prób przekraczanie granic nienaruszalności cielesnej;
  - zbyt intensywnego dążenia do osobistego kontaktu;
  - infantylnych zachowań opiekunów;
  - nadmiernego i indywidualnego obdarowywania prezentami (lub innych form faworyzowania);
  - prowokacji i wciągania w sytuacje dwuznaczne;
  - prezentowania nieodpowiednich i wulgarnych treści (zwłaszcza materiałów o charakterze erotycznym, pornograficznym, obrazującym przemoc lub w inny sposób przyczyniającym się do dyskomfortu **MAŁOLETNIICH**);
  - braku empatii i wrażliwości na potrzeby podopiecznych;
  - proponowania, używania, posiadania lub bycia pod wpływem środków psychoaktywnych;
  - proponowania, używania lub bycia pod wpływem alkoholu.

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu w bezpośrednich kontaktach indywidualnych

102. **MAŁOLETNI** nie powinni, zwłaszcza w pojedynkę i bez wiedzy osób trzecich, ani być zapraszani, ani przebywać w mieszkaniach **DUCHOWNYCH** lub **WYCHOWAWCÓW**. Nie powinni też towarzyszyć im w miejscach lub w sprawach nie związanych ze sprawowaniem posługi.
103. **DUSZPASTERZ** lub **WYCHOWAWCA** może przewozić **MAŁOLET-NIEGO** pojazdem jedynie za zgodą **RODZICÓW**. Wyjątek stanowią mogą sytuacje naglące (np. wypadki losowe) oraz transparentne działania wynikające ze standardowych sytuacji duszpasterskich (np. dojazd do początku trasy kolędy) i do nich ściśle ograniczone.

104. Sakrament pokuty i pojednania **MAŁOLETNIICH** należy sprawować z zachowaniem zasady dyskrecji i transparentności.
105. Spotkania związane z kierownictwem lub towarzyszeniem duchowym powinny odbywać się w pomieszczeniach do tego przeznaczonych, w których możliwe jest zarówno zachowanie dyskrecji, jak i transparentności. **PRZEŁOŻENI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH** powinni zatroszczyć się o sukcesywne przygotowanie takich pomieszczeń.
106. **PRZEŁOŻENI PODMIOTÓW KOŚCIELNYCH** powinni zabezpieczyć przed niekontrolowanym dostępem puste, odosobnione pomieszczenia.
107. Jeżeli dobro duchowe **MAŁOLETNIEGO** lub kwestie wychowawcze wymagają indywidualnego spotkania z **DUCHOWNYM** lub **WYCHOWAWCĄ**, nie może się ono odbywać w sekrecie (zalecane powiadomienie **RODZICÓW** lub **PRZEŁOŻONEGO**) i w warunkach odizolowanych. Osoba przeprowadzająca spotkanie powinna zatroszczyć się o transparentność (np. przeszklone lub uchylone drzwi pomieszczenia, obecność innych osób w bezpośrednim pobliżu, powiadomienie innych osób o spotkaniu itp.). Indywidualnych spotkań z **MAŁOLETNIEMI** nie wolno w nieroztropny sposób mnożyć ani przedłużać. Spotkania takie nie powinny się odbywać w późnych godzinach wieczornych i nocą.
108. Należy unikać także indywidualnych wizyt w pokojach **MAŁOLETNIICH** w ich miejscach zamieszkania. Jeśli konieczna jest taka wizyta, **DUSZPASTERZ** lub **WYCHOWAWCA** nie powinien w jej trakcie wykraczać poza kwestie bezpośrednio związane z duszpasterskim powodem wizyty, która powinna odbywać się w obecności **RODZICA** osoby **MAŁOLETNIIEJ**.
109. Kontakty **DUCHOWNYCH** lub **WYCHOWAWCÓW** z **MAŁOLETNIEMI** za pośrednictwem mediów tradycyjnych (np. listowne, telefoniczne) lub elektronicznych (np. e-mail, komunikatory internetowe) powinny następować tylko w sytuacjach bezpośrednio związanych z duszpasterstwem. **DUSZPASTERZ** lub **WYCHOWAWCA** ma obowiązek zadbać o archiwizowanie tych korespondencji. Innymi dobrymi praktykami w tym zakresie są następujące zachowania:
  - przechowywanie w archiwum podmiotu kościelnego kopii korespondencji tradycyjnej;
  - prowadzenie rozmów przez służbowe numery telefonów, także komórkowych (powinni o nie zadbać **PRZEŁOŻENI**);

Eliminowanie zachowań niepożądanych, granice zachowań poprawnych i dopuszczalnych

110. Dobro **MAŁOLETNI**CH uczestniczących w życiu Kościoła wymaga wyeliminowania szeregu zachowań zarówno w relacjach dorosły – **MAŁOLETNI**, jak i między samymi **MAŁOLETNI**MI. Wszyscy członkowie Kościoła, a w szczególności **DUSZPASTERZE** i **WYCHOWAWCY**, będąc świadkami zachowań takich, jak niżej wymienione, powinni zdecydowanie reagować mając przede wszystkim na względzie bezpieczeństwo **MAŁOLETNI**CZ. Ponieważ ani stworzenie wyczerpującej listy zachowań niepożądanych, ani precyzyjne wskazanie granic wszystkich zachowań nie wydaje się możliwe, **DUSZPASTERZE** i **WYCHOWAWCY** powinni się kierować w tym względzie świadomie rozwijaną wrażliwością ewangeliczną oraz wiedzą z zakresu nauk o człowieku.
111. **DUCHOWNYM** i **WYCHOWAWCOM** nie wolno stosować wobec **MAŁOLETNI**CZ przemocy, w tym także kar cielesnych oraz takich, które nosiłyby znamiona przemocy psychicznej (poniżających, upokarzających, ośmieszających, pozbawiających należnego wsparcia, uwagi i miłości, ograniczających relacje rówieśnicze itp.).
112. Zabrania się zachowań noszących znamiona znęcania się, dokuczania, szykanowania itd., zarówno w sferze psychicznej, jak i fizycznej (tak w bezpośrednich kontaktach, jak i za pośrednictwem mediów społecznościowych).
113. **DUCHOWNY** i **WYCHOWAWCA** nie może używać środków, języka i metod nieodpowiednich do wieku osoby **MAŁOLETNI**EJ. Dotyczy to zarówno przekazu treści i kontaktów bezpośrednich, jak i kontaktu z wykorzystaniem mediów (tradycyjnych lub elektronicznych). W żadnym wypadku nie wolno w pracy z **MAŁOLETNI**MI wykorzystywać materiałów epatujących przemocą, zawierających treści obsceniczne, erotyczne, pornograficzne lub inne nieetyczne bądź nieodpowiednie do wieku i wrażliwości odbiorców.
114. **DUCHOWNYM** i **WYCHOWAWCOM** nie wolno częstować **MAŁOLETNI**CZ alkoholem, papierosami, środkami psychoaktywnymi (w tym narkotykami), posiadać środków niedozwolonych przez prawo, ani tolerować ich posiadania i używania przez **MAŁOLETNI**CZ.
115. Osobom sprawującym opiekę nad **MAŁOLETNI**MI lub im posługującym nie wolno być pod wpływem alkoholu lub pod wpływem środków psychoaktywnych. Nie wolno ich przyjmować w obecności **MAŁOLETNI**CZ.

116. Nie wolno naruszać prawa do prywatności i jej poszanowania oraz naruszać innych dóbr osobistych.
117. Zakazane jest naruszanie sfery intymnej osób **MAŁOLETNIICH**, niezależnie od tego, czy dokonuje się to fizycznie, werbalnie, bezpośrednio czy poprzez media.
118. Szczególną ochronę należy zapewnić **MAŁOLETNIIM** w toaletach, łazienkach, przebieralniach czy szatniach. Zabrania się fotografowania **MAŁOLETNIICH** w tych miejscach (także przez samych **MAŁOLETNIICH**). W sytuacjach wyjątkowych gdy **MAŁOLETNI**, ze względu na ograniczenia wiekowe lub zdrowotne, nie jest w stanie samodzielnie wykonać czynności higienicznych lub innych o naturze osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie), pomocy udziela osoba faktycznie wyznaczona do opieki nad tym **MAŁOLETNIIM**, z zachowaniem zasad ochrony jego intymności.
119. Nie wolno dotykać osób **MAŁOLETNIICH** ani wbrew ich woli, ani w sposób nieadekwatny do relacji duszpasterskich lub wychowawczych. Prócz zachowań wymienionych w przepisach prawa karnego jako przestępstwa⁴ niedopuszczalne są zwłaszcza:
- wszelkie formy okazywania niechcianej czułości;
  - mocne i pełne uściski („zamykające”, czyli nie dające **MAŁOLETNIEMU** możliwości przerwania kontaktu);
  - dotykanie piersi, pośladków i okolic intymnych;
  - klepanie w uda lub kolana;
  - łaskotanie lub mocowanie się w mocnych objęciach;
  - masaże;
  - całowanie;
  - sadzanie **MAŁOLETNIEGO** na kolanach;
  - kładzenie się lub spanie obok **MAŁOLETNIEGO**;
  - okazywanie czułości w miejscach wyizolowanych, np. w łazienkach, ubikacjach, prywatnych pokojach;
  - komplementowanie, deprecjonowanie lub żarty odnoszące się do rozwoju fizycznego lub sfery seksualnej;
  - zachęcanie **MAŁOLETNIEGO** do któregośkolwiek z wymienionych zachowań czy to w stosunku do dorosłego, czy innego **MAŁOLETNIEGO**.
120. W naszym kręgu kulturowym przyjmuje się, że właściwym zachowaniem respektującym nietykalność **MAŁOLETNIEGO** jest na przykład:

---

⁴ Por. <https://przemoc.gov.pl/przemoc-seksualna>.

- uścisk dłoni lub delikatne objęcie na powitanie;
  - poklepanie po ramionach lub plecach jako wyraz akceptacji lub wsparcia;
  - dotyk ramion, rąk czy barku jako wyraz bliskości;
  - trzymanie się za ręce w czasie modlitwy, zabawy lub dla uspokojenia **MAŁOLETNIEGO** w sytuacji wzburzenia emocjonalnego;
  - trzymanie za ręce dzieci w czasie spaceru;
  - siadanie w pobliżu małych dzieci;
  - podnoszenie lub trzymanie na rękach dzieci poniżej ok. 3. roku życia.
121. Na fotografowanie **MAŁOLETNIICH** i upublicznianie ich zdjęć należy uprzednio uzyskać pisemną zgodę **RODZICÓW** lub opiekunów (za wyjątkiem zdjęć dużych grup w miejscach publicznych w związku z informowaniem o wydarzeniach w duszpasterstwie).

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu przy użytkowaniu komputerów i Internetu

122. **PODMIOT KOŚCIELNY** umożliwiający **MAŁOLETNIEM** dostęp do Internetu powinien chronić ich przed kontaktem z treściami stanowiącymi zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju (treści erotyczne, pornograficzne, przemocowe itp.). W związku z tym na wszystkich urządzeniach umożliwiających dostęp do Internetu – prócz standardowych zabezpieczeń (oprogramowanie antywirusowe, antyspamowe i firewall) – powinno być zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści, zaś korzystanie z Internetu powinno być monitorowane przynajmniej w sposób umożliwiający ustalenie, kto, kiedy i z jakich treści korzystał (np. indywidualne konta dla wszystkich użytkowników). Jeśli **PODMIOT KOŚCIELNY** umożliwia **MAŁOLETNIEM** dostęp do Internetu z wykorzystaniem własnych urządzeń użytkowników (np. WiFi), wspomniane oprogramowanie powinno być zainstalowane na urządzeniach, które udostępniają łączność z Internetem.
123. Szczegółowe zasady korzystania z urządzeń i/lub Internetu powinny być zawarte w stosownym regulaminie utworzonym w danym podmiocie w porozumieniu z **RODZICAMI MAŁOLETNIICH** oraz z uwzględnieniem wskazań zawartych w niniejszych **ZASADACH**.
124. Podmioty kościelne są zobowiązane do zapewnienia stałego dostępu do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu. Ponadto osoba zajmująca się nadzorem nad bezpieczeństwem sieciowym powinna poinformować

MAŁOLETNICH o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu i zapoznać je z wyżej wspomnianym regulaminem. Powinna także okresowo sprawdzać, czy nie miał miejsce dostęp **MAŁOLETNI**CH do treści niebezpiecznych. Ktokolwiek wykryłby taki dostęp, ma obowiązek niezwłocznie powiadomić o tym **PRZEŁOŻONEGO** (zasada ta dotyczy także samych **MAŁOLETNI**CH).

Zasady zachowania wobec osób małoletnich ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi i osób z niepełnosprawnością

125. Prócz zachowania zasad wymienionych wyżej, osób **MAŁOLETNI**CH ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi oraz z niepełnosprawnością nie powinno się wyręczać w czynnościach osobistych, które mogą wykonać same i tym samym uzależniać podopiecznych od opiekunów (infantylizować podopiecznych). Nie wolno natomiast lekceważyć żadnych sygnałów świadczących, że podopiecznemu może dziać się krzywda.
126. W przypadku gdy danemu **MAŁOLETNIEMU** lub niepełnosprawnemu trzeba pomagać przy czynnościach higienicznych, należy to czynić – poza wypadkami nagłymi – wyłącznie za zgodą **RODZICÓW**, przy zachowaniu pełnej delikatności i intymności oraz za wiedzą **PRZEŁOŻONEGO**.
127. W sytuacji związanej z czynnościami osobistymi i higienicznymi należy uwzględnić możliwości danej osoby i zastosować odpowiedni zakres czynności, np. instruktaż słowny. Przy wykonywaniu czynności higienicznych należy w miarę możliwości placówki bezwzględnie zadbać o intymność osoby.
128. Wielkie znaczenie ma uważne słuchanie **MAŁOLETNI**CH ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi oraz osób niepełnosprawnych – szczególnie wtedy, gdy z trudnością wyrażają swoje doświadczenia. Nigdy nie wolno lekceważyć tego, co wypowiadają. W przypadku osób niesłyszących może być potrzeba zaangażowania biegłego tłumacza języka migowego.
129. W kontakcie z osobami z niepełnosprawnością intelektualną należy:
  - wydawać komunikaty proste i jednoznaczne;
  - ustalać i egzekwować dopuszczalne zasady zachowań wobec innych (np. sposoby witania się, okazywania uczuć);
  - uczyć przestrzegania zasad intymności oraz rozróżniania sfery prywatnej i publicznej;
  - ustalać z **RODZICAMI** zakres udzielanej pomocy w sferze osobistej podopiecznego.

JAK ZAPOBIEGAĆ WYKORZYSTANIU SEKSUALNEMU MAŁOLETNICH W PRZEDSZKOLACH I SZKOŁACH KATOLICKICH?

130. Wszystkie szkoły i przedszkola prowadzone przez **PODMIOTY KOŚCIELNE** na terenie **DIECEZJI** powinny realizować prewencję zgodną z niniejszymi **ZASADAMI**. Konieczne dostosowania i uszczegółowienia związane ze specyfiką danej placówki należy zawrzeć w dokumencie Ochrona dzieci i młodzieży, który powinien zostać opracowany przez każdą placówkę i zawierać zwłaszcza: Kodeks zachowań w pracy z uczniami, uściślający normy zachowania pracowników wobec dzieci i młodzieży zarówno w szkole, jak i podczas wyjazdów i innych zajęć pozaszkolnych organizowanych przez szkołę.
131. W dokumencie Ochrona dzieci i młodzieży powinny się znaleźć procedury postępowania:
- w przypadku naruszenia zasad Kodeksu zachowań w pracy z uczniami oraz gdy zostają przekroczone psychiczne lub fizyczne granice intymności ucznia przez inne osoby w sytuacjach, które nie dotyczą czynów zabronionych przez prawo;
  - w przypadku podejrzenia wykorzystania seksualnego osoby **MAŁOLETNIJ** (na terenie szkoły lub poza nią, np. w rodzinie) oraz postępowania po potwierdzeniu takich podejrzeń.
132. Wymienione wyżej dokumenty oraz ich stosowanie powinny podlegać cyklicznej ewaluacji i być uaktualniane zgodnie z jej wynikami – nie rzadziej niż co trzy lata.
133. Przy opracowywaniu i realizacji zasad prewencji placówki powinny ściśle współpracować z **RODZICAMI, WYCHOWAWCAMI** i w razie potrzeby z kompetentnymi organami państwowymi i samorządowymi oraz **ZESPOŁEM DS. PREWENCJI**.
134. W każdej placówce dyrektor powinien uczynić odpowiedzialną za prewencję osobę godną zaufania, sprawdzoną i odpowiednio przeszkoloną.
135. Dokument Ochrona dzieci i młodzieży wraz z kontaktem do osoby odpowiedzialnej za prewencję powinien być dostępny na stronie internetowej placówki oraz na szkolnej tablicy ogłoszeń. Tak samo udostępnić należy informacje o kontakcie

z osobą odpowiedzialną za prewencję w organie prowadzącym szkołę. **RODZICÓW** należy zachęcać do zapoznania się z tymi dokumentami (najlepiej dostarczając je im, przynajmniej w wersji elektronicznej).

Działania prewencyjne skierowane do dzieci i młodzieży

136. Uczniowie powinni zostać poinformowani o zasadach zawartych w Kodeksie zachowań w pracy z uczniami oraz o możliwości bezpiecznego zgłaszania ewentualnych naruszeń kodeksu do osoby odpowiedzialnej za prewencję (dotyczy naruszeń tak ze strony dorosłych, jak i rówieśników).
137. Placówka powinna organizować dla uczniów cykliczne szkolenia, uwrażliwiające na przekraczanie granic ich intymności. **MAŁOLETNI** powinni być świadomi, że mają prawo chronić swoją intymność, odmawiając niewłaściwych form bliskości. Szkolenia powinny zatem uczyć sposobów asertywnego reagowania na zachowania niewłaściwe.

Zasady prewencji obowiązujące pracowników przedszkoli i szkół

138. Każda zatrudniana osoba musi przedstawić pisemne zaświadczenie o niekaralności oraz podpisać zobowiązanie przestrzegania Kodeksu zachowań w pracy z uczniami obowiązującego w szkole. Temat prewencji powinien być poruszony obowiązkowo przy rozmowach kwalifikacyjnych.
139. Dyrektor placówki ma obowiązek sprawdzenia, czy zatrudniana osoba figuruje w Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym z dostępem ograniczonym.
140. Zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego w placówce dotyczy zarówno pracowników etatowych, **DUCHOWNYCH** i świeckich, jak i **WOLONTARIUSZY** zaangażowanych w działania wychowawcze (np. wycieczki, obozy, rekolekcje itp.).
141. Każda placówka (samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami, w tym zwłaszcza z **ZESPOŁEM DS. PREWENCJI**) powinna organizować nie rzadziej niż raz na pięć lat szkolenia dla wszystkich pracowników w zakresie:

- kompetencji emocjonalnych i społecznych;
  - komunikacji i rozwiązywania konfliktów;
  - charakterystyki psychicznej ofiar;
  - strategii sprawców wykorzystania seksualnego;
  - elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać wykorzystaniu seksualnemu;
  - umiejętności rozmów z **MAŁOLETNIAMI** na tematy związane z seksualnością oraz z ochroną przed wykorzystaniem seksualnym;
  - sposobów reagowania na zachowania niewłaściwe lub przestępcze oraz na przypadki przemocy rówieśniczej;
  - czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa, cywilnego i kościelnego, i procedur z nimi związanych.
142. Przynajmniej elementarne przeszkolenie powinni przechodzić **WOLONTARIUSZE** (np. **RODZICE** wyjeżdżający na wycieczkę).
143. Wywiązywanie się z obowiązku szkoleń winno być monitorowane przez **DELEGATA** lub osobę przez niego wyznaczoną albo przez jego odpowiednika w organie prowadzącym placówkę.

JAK ZAPOBIEGAĆ WYKORZYSTANIU SEKSUALNEMU MAŁOLETNICH PODCZAS WYJAZDÓW DUSZPASTERSKICH LUB WYPOCZYNKOWYCH?

144. Wszystkie wyjazdy z osobami **MAŁOLETNIAMI** organizowane przez podmioty kościelne powinny być starannie zaplanowane, przygotowane i przeprowadzane zgodnie z prawem oraz dokumentowane.
145. Należy umożliwić **RODZICOM** kontakt z **DUSZPASTERZEM** lub **WYCHOWAWCĄ**, by mogli uzyskiwać informacje o **MAŁOLETNI** podczas wyjazdu.
146. Należy zadbać o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie **WYCHOWAWCÓW**, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.
147. Na początku wyjazdu **WYCHOWAWCY** mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas wyjazdu zasadami i regulaminem (ze szczególnym uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa) oraz odnotować ten fakt w prowadzonej dokumentacji.

148. Wzmoczoną uwagę i wyjątkową czujność należy wykazać w stosunku do tych **MAŁOLETNIICH**, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem dyskomfortu dla innych. Nie należy lekceważyć sygnałów, takich jak: izolowanie się **MAŁOLETNIIEGO** w grupie rówieśniczej, przejawy agresji, konflikty między **MAŁOLETNIIMI**, pojawiające się zachowania seksualne **MAŁOLETNIICH** nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników w jakikolwiek sposób zagubienia i nieporadności osób słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie.
149. W razie wystąpienia problemów **DUSZPASTERZ** lub **WYCHOWAWCA** powinien podjąć stosowne do sytuacji działania (z dbałością o transparentność ewentualnego spotkania indywidualnego), np.:
- poświęcić czas na wysłuchanie **MAŁOLETNIIEGO** i rozmowę wyjaśniającą źródło trudności,
  - zastosować środki zaradcze, mające na celu zapewnienie spokoju i dobrego samopoczucia podopiecznym,
  - pomóc **MAŁOLETNIEMU** poprzez zgłoszenie problemu **PRZEŁOŻONEMU** lub **RODZICOM**, opiekunom, odpowiednim władzom albo specjalistom (psychologom, pedagogom).
150. Jeśli **MAŁOLETNI** zachowaniem lub postawą zagraża bezpieczeństwu swojemu bądź innych **MAŁOLETNIICH** lub też jego sytuacja zdrowotna nie pozwala na dalsze uczestniczenie w wyjeździe, należy powiadomić **RODZICÓW MAŁOLETNIIEGO** o zaistniałej sytuacji i zobowiązać ich do odebrania go. Jeżeli poinformowanie **RODZICA** o konieczności odbioru **MAŁOLETNIIEGO** następuje w formie telefonicznej, należy nagrać rozmowę z **RODZICEM** (wcześniej informując, że rozmowa będzie nagrywana). Jeżeli **RODZICE** nie wyrażą zgody na odbiór **MAŁOLETNIIEGO** i nie przejmą opieki nad dzieckiem, należy o tym fakcie zawiadomić odpowiednie instytucje (np. pogotowie ratunkowe i/lub policję).
151. Czas przeznaczony na odpoczynek nocny powinien być zaplanowany zgodnie z normami bezpieczeństwa. Szczególnej uwagi wymaga rozplanowanie miejsc noclegowych (najlepiej przed wyjazdem). Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być oddzielne i nadzorowane przez personel tej samej płci co przebywający w nich wychowankowie. Nie należy umieszczać w jednym pokoju osób znacznie zróżnicowanych wiekiem.

152. **DUSZPASTERZE** i **WYCHOWAWCY** nie powinni nocować w pomieszczeniach, w których nocują **MAŁOLETNI**. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien uprzednio powiadomić o tym inną osobę dorosłą, **PRZEŁOŻONEGO** lub kierownika wyjazdu oraz, jeśli to możliwe, **RODZICA MAŁOLETNIEGO**.

REAGOWANIE

JAK REAGOWAĆ NA NIEPOKOJĄCE OZNAKI LUB INFORMACJE O WYKORZYSTANIU?

153. Informacja o akcie przemocy, wykorzystaniu seksualnym osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej bądź o prawdopodobieństwie zajścia tych zdarzeń może pochodzić z różnych źródeł:
- od samej krzywdzonej osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej;
  - od innej osoby, która dowiedziała się o tym od krzywdzonej osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej;
  - z obserwacji innej osoby – gdy osoba **MAŁOLETNIJA** lub niepełnosprawna ujawnia objawy skrzywdzenia, ale nie potrafi ich zrozumiale wyjaśnić.
154. Należy pamiętać, że zaburzenia zachowania osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej mogą wskazywać z pewnym prawdopodobieństwem, że doświadcza lub doświadczała jakiegoś rodzaju przemocy. Sytuacje takie – zwłaszcza gdy zaburzenia zachowania pojawiają się nagle – powinny budzić szczególną czujność **RODZICÓW, WYCHOWAWCÓW i DUSZPASTERZY**.
155. Informacja może dotyczyć wydarzeń odległych w czasie lub dopiero co zaszłych – w obu przypadkach należy reagować niezwłocznie, jednak w drugim przypadku czas ma szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa ujawnionej osoby skrzywdzonej i innych osób, które mogłyby zostać skrzywdzone.
156. Należy pamiętać, że:
- osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania **MAŁOLET-NIEGO**, ma go z uwagą wysłuchać, ale nie jest upoważniona do wydawania decyzji i osądów; jest to zadanie odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana;

- do osoby tej nie należy również rozstrzygnięcie, czy podejrzenia lub oskarżenia są zasadne – jej zadaniem jest zgłoszenie otrzymanej informacji zgodnie z przewidzianymi procedurami;
- wszystkie podejrzenia i zarzuty muszą być traktowane poważnie i trzeba na nie reagować w oparciu o procedury przewidziane w niniejszym dokumencie, w prawie kanonicznym i prawie polskim, współpracując z właściwymi organami w zakresie ich kompetencji.

Rozmowa z osobą zgłaszającą

157. Pozyskanie wiedzy o faktycznych lub prawdopodobnych przypadkach przemocy w większości przypadków ma miejsce w czasie rozmowy z osobą zgłaszającą. Rozmawiając, należy:

- traktować **MAŁOLETNIEGO** lub inną osobę przekazującą informację z empatią i bardzo poważnie (nie wolno lekceważyć zgłoszenia ani okazywać lekceważenia osobie zgłaszającej);
- zachować spokój (zwłaszcza nie okazywać przerażenia lub silnego wzburzenia emocjonalnego w reakcji na słowa osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej);
- słuchać aktywnie (w sposób wyrażający zrozumienie i wsparcie);
- pytać tylko w celu uściślenia przekazu;
- pozwolić osobie **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej mówić w jej własnym tempie, nie domagać się uszczegółowienia opisów krzywdzenia;
- nie okazywać wątpliwości co do wiarygodności osoby lub jej wypowiedzi;
- skoncentrować się na ustaleniu faktów (co ważne: upewnić się, czy sprawa została zgłoszona wcześniej organom państwowym lub kościelnym), powstrzymując się od wypowiedziania własnej oceny i interpretacji zdarzeń (nie powinno się wyrażać przypuszczeń, sugestii, stawiać hipotez, parafrazować tego, co powiedziała osoba zgłaszająca zdarzenie, przedstawiać alternatywnych wyjaśnień lub komentować; nie należy wyrażać opinii ani negatywnych, ani pozytywnych na temat domniemanego sprawcy;
- zapewnić osobę skrzywdzoną, że nie ponosi winy za krzywdę oraz że wyjawiając ją, postępuje właściwie (przeciwdziałać rozrostowi poczucia winy) – ta druga uwaga dotyczy także osób trzecich zgłaszających krzywdę;
- zapewnić **MAŁOLETNIEGO** lub inną osobę przekazującą

- informację, że zostanie zrobione wszystko, co możliwe, aby pomóc osobie skrzywdzonej;
- wyjaśnić osobie skrzywdzonej lub osobie przekazującej informację, że informacje o krzywdzie muszą być przekazane innym osobom, zwłaszcza **RODZICOM** (aż po organy ścigania); nie wolno natomiast składać **MAŁOLETNIE-MU** lub innej osobie przekazującej informację żadnych obietnic, które nie będą mogły zostać dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności (np.: „obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć” itp.);
  - pod koniec rozmowy poinformować, co dalej będzie się działo z doniesieniem (komu zostaną przekazane uzyskane informacje) i jednocześnie zapewnić o poufności prowadzonych działań oraz o tym, że osoby postronne nie mają dostępu do informacji o krzywdzie;
  - w razie potrzeby zaproponować osobie **MAŁOLETNI** lub niepełnosprawnej towarzyszenie w drodze do osoby, u której uzyska ona dalszą pomoc.
158. Należy podkreślić, że to, co **MAŁOLETNI**, niepełnosprawny lub inna osoba przekazująca informację powiedziała w sposób wolny, jest nieprzekraczalną granicą. Zadawanie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, w rzeczywistości może mieć wpływ na sposób, w jaki później przedstawi wydarzenia.
159. Nie wolno ujawniać szczegółów rozmowy osobom postronnym, a zwłaszcza osobie, która została wskazana jako sprawca krzywdy.
160. Natychmiast po przeprowadzeniu rozmowy – najlepiej w obecności osoby zgłaszającej – należy sporządzić notatkę z przebiegu rozmowy (warto notować w trakcie rozmowy, jeśli nie utrudni to empatycznego kontaktu z rozmówcą), dbając o zachowanie wierności przekazu osoby informującej o zdarzeniu (charakterystyczne wyrażenia, słownictwo). Notatka powinna być opatrzona datą i podpisana czytelnie przez osobę przyjmującą zgłoszenie. W miarę możliwości należy notatkę przedstawić osobie zgłaszającej, uwzględnić jej ewentualne uwagi i uzyskać także jej podpis.

Przebieg interwencji

161. Po przeprowadzeniu rozmowy należy działać bez zwłoki, zgodnie z procedurą opisaną niżej, niezależnie od tego, czy domniemanym sprawcą jest **DUCHOWNY**, ktoś posługujący w **PODMIOCIE KOŚCIELNYM** czy też jakakolwiek inna osoba.

162. Jeśli z doniesienia wynika, że krzywda może się powtórzyć w najbliższym czasie i trzeba temu bezzwłocznie przeciwdziałać, należy natychmiast wezwać policję, a potem podejmować kolejne czynności. Jeśli drobna zwłoka nie zagraża ofiarom, można dokończyć zgłoszenia za pośrednictwem **PRZEŁOŻONEGO** albo **DELEGATA**. Z ich pomocy powinna skorzystać także osoba, która dowiedziała się o krzywdzie, ale nie potrafi samodzielnie określić kwalifikacji czynu lub podjąć stosownych działań.
163. Jeśli krzywda nosiła znamiona przestępstwa w rozumieniu prawa państwowego, należy bezzwłocznie powiadomić stosowne organy⁵. w **DIECEZJI OPOLSKIEJ** przyjętą praktyką jest, że zgłaszającym prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa przeciwko **MAŁOLETNIEMU** jest **DELEGAT**, stąd należy poinformować go niezwłocznie o zaistniałej krzywdzie, także w sprawach budzących wątpliwości. Po dokonaniu zgłoszenia organom ścigania **DELEGAT** przekazuje na piśmie potwierdzenie tego faktu osobie od której przyjął informację o prawdopodobieństwie popełnienia przestępstwa. O zaistnieniu krzywdy noszącej znamiona przestępstwa należy poinformować także odpowiedniego przełożonego **PODMIOTU KOŚCIELNEGO**.
164. Jeśli krzywda nosiła znamiona przestępstwa w rozumieniu prawa kościelnego (w zakresie nie regulowanym prawem świeckim, zwłaszcza w odniesieniu do osoby powyżej 15. roku życia) należy niezwłocznie powiadomić **PRZEŁOŻONEGO**, osobę zaufania publicznego (jeśli jest) oraz **DELEGATA**.
165. Powiadomienie wyżej wymienionych podmiotów powinno wiązać się z przekazaniem im kopii notatki sporządzonej w trakcie rozmowy z osobą zgłaszającą.
166. Osoba zgłaszająca sprawę **PRZEŁOŻONEMU** powinna się w miarę możliwości upewnić, że wdrożono odpowiednie procedury (np.

---

5 Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę osoby małoletniej (w szczególności przestępstwa z art. 207 Kodeksu karnego – znęcania się fizycznego lub psychicznego nad małoletnim lub z art. 200 Kodeksu karnego – dopuszczania się czynów lubieżnych na szkodę osoby małoletniej) należy złożyć w prokuraturze rejonowej w tej dzielnicy bądź miejscowości, w której popełniono przestępstwo, lub w najbliższej komendzie Policji w formie pisemnej albo w formie ustnej, spisanej do protokołu przez funkcjonariusza Policji. Podstawą zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nie musi być pewność popełnienia przestępstwa, lecz wystarcza wiarygodna wiadomość o możliwości zaistnienia przestępstwa, uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

prosząc – w razie potrzeby także na piśmie – o informacje o podjętych w wyniku zgłoszenia czynnościach).

167. **PRZEŁOŻONY** lub osoba przez niego wyznaczona przekazuje innym osobom pracującym, posługującym i związanym z **PODMIO-TEM KOŚCIELNYM** tylko te informacje, które są niezbędne dla zabezpieczenia dobra osoby skrzywdzonej oraz ustalenia faktów, w zakresie niezbędnym do prowadzenia dalszych działań.
168. Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobą odpowiedzialną za przemoc lub wykorzystanie osoby **MAŁOLETNIJ** lub niepełnosprawnej jest **DUCHOWNY** lub osoba zatrudniona lub posługująca w **PODMIO-CIE KOŚCIELNYM**, **PRZEŁOŻONY** odsuwa ją – na czas przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego – od pełnienia obowiązków wymagających bezpośrednich kontaktów z **MAŁOLETNIAMI** lub niepełnosprawnymi. Należy w miarę możliwości zadbać o to, by pochoptionie nie narazić tej osoby na utratę dobrego imienia.
169. Jeżeli podejrzenie dotyczy **PRZEŁOŻONEGO**, dalsze działania podejmuje **DELEGAT** w porozumieniu z **BISKUPEM**.
170. W prowadzonym postępowaniu priorytetem – prócz dojścia do prawdy – powinno być zapewnienie **MAŁOLETNIEMU** i jego **RO-DZICOM** poufności, braku niepotrzebnego rozgłosu oraz spokoju wewnętrznego i zewnętrznego.
171. **DUSZPASTERZ** lub **WYCHOWAWCA** nie może na własną rękę podejmować działań służących wyjaśnieniom podejrzeń, zarzutów lub zgłaszanych faktów.
172. Po zgłoszeniu faktu przemocy lub wykorzystania zadaniem **DE-LEGATA** jest zbadanie właściwości terytorialnej podmiotu kościel-nego, w ramach którego działalności do niego doszło. Następnie albo przekazuje sprawę **DELEGATOWI** właściwemu terytorialnie (informując o tym **PRZEŁOŻONEGO PODMIOTU KOŚCIELNEGO**), albo przeprowadza postępowanie wyjaśniające i weryfikuje zgło-szenie pod kątem jego wiarygodności.
173. Dokumentacja postępowań wyjaśniających zgłoszenia lub podej-żenia dotyczące aktów przemocy albo wykorzystania osoby **MA-ŁOLETNIJ** czy niepełnosprawnej powinna być przechowywana w archiwum tajnym właściwej kurii jako informacja niejawna.
174. Jeśli w toku postępowania wyjaśniającego powzięta zostanie wiarygodna wiadomość niewskazująca wprawdzie na prawdo-

podobieństwo popełnienia przestępstwa na szkodę **MAŁOLET-NIEGO** lub niepełnosprawnego, lecz rodząca obawę o krzywdzenie **MAŁOLETNIEGO** w inny sposób (w tym w razie podejrzenia o występowanie nieprawidłowości w rodzinie), **DELEGAT** lub **PRZEŁOŻONY** ma obowiązek zgłosić zdarzenie kompetentnym organom policji, prokuratorowi lub sądowi rodzinnemu⁶.

Szczegółowe zasady dotyczące podejrzeń w odniesieniu do duchownego

175. Jeśli podejrzenie dotyczy **DUCHOWNEGO DIECEZJI**, sprawa powinna być zgłoszona **BISKUPOWI**, który sprawę rozpoznaje zgodnie z Listem apostolskim papieża Franciszka Vos estis lux mundi z 9 maja 2019 oraz Wytycznymi KEP dotyczącymi wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia. Na każdym etapie postępowania **DELEGAT** utrzymuje kontakt z ofiarą i jej rodziną (zwłaszcza troszcząc się o potrzebną pomoc psychologiczną, duchową lub prawną oraz informując o postępach w sprawie).
176. Na każdym etapie postępowania procedura toczy się w trybie niejawnym.
177. Kolejne działania są następujące:
  - na podstawie zweryfikowanej informacji **BISKUP** zleca przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego w rozumieniu kan. 1717 KPK wyznaczonemu prezbiterowi lub powołanej w tym celu komisji;
  - prezbiter lub komisja niezwłocznie przystępuje do wysłuchania domniemanej ofiary i przesłuchania świadków;
  - po zebraniu materiału dowodowego prezbiter lub komisja przedstawia zarzuty oskarżonemu i przesłuchuje go;
  - **BISKUP** wyznacza kuratora, któremu odtąd podlega oskarżony;
  - kurator, do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy stosownym wyrokiem, stosuje wobec oskarżonego środki

---

6 Chodzi o Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego miejsca zamieszkania małoletniego, którego postępowanie ma dotyczyć. Należy w nim złożyć wniosek o wgląd w sytuację rodzinną dziecka. We wniosku należy podać dane personalne rodziny, adres zamieszkania oraz stwierdzone, niepokojące fakty. Zawiadomienie zwolnione jest z opłat sądowych.

zapobiegawcze (zwłaszcza w postaci odsunięcia go od wszelkiego kontaktu z dziećmi i młodzieżą; nie może on wypełniać żadnych funkcji publicznych ani na stałe, ani tymczasowo np. pomagając w parafiach);

- oskarżony, do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy, zamieszkuje poza strukturami parafialnymi i nie może opuszczać wskazanego miejsca pobytu bez pozwolenia **BISKUPA**;
- oskarżony otrzymuje propozycję pomocy duchowej i psychologicznej;
- po stwierdzeniu prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa **BISKUP** przekazuje sprawę do Kongregacji Nauki Wiary;
- jeśli sprawa nie była jeszcze zgłoszona państwowemu wymiarowi sprawiedliwości, **DELEGAT** dokonuje zgłoszenia zgodnie z prawem państwowym;
- po otrzymaniu decyzji Kongregacji Nauki Wiary **BISKUP** realizuje ją (z pomocą kuratora lub **DELEGATA**).

178. W razie prawomocnego wyroku skazującego powinien zostać on podany do publicznej wiadomości, szczególnie w środowiskach, w których posługiwał skazany.

Koniecznymi działaniami minimalnymi są:

- komunikat **BISKUPA** (do odczytania w każdej parafii i innych podmiotach, w których posługiwał skazany);
- informacja w mediach **DIECEZJI** (tradycyjnych i elektronicznych – zwłaszcza społecznościowych);
- informacja na oficjalnej stronie internetowej **DIECEZJI** (w stałej sekcji temu poświęconej);
- notatka dla Katolickiej Agencji Informacyjnej.

JAK WSPIERAĆ OSOBY SKRZYWDZONE SEKSUALNIE (I ICH RODZINY) PRZEZ DUCHOWNYCH LUB INNE OSOBY POSŁUGUJĄCE W KOŚCIELE?

179. **MAŁOLETNI**, który został skrzywdzony seksualnie przez **DUCHOWNEGO** lub inną osobę zatrudnioną czy posługującą w **PODMIOTACH KOŚCIELNYCH**, oraz jego bliscy powinni – jeśli sobie tego życzą – otrzymać stosowną, możliwie wszechstronną pomoc. Prócz rzetelnego informowania o przebiegu postępowania, chodzi nade wszystko o wsparcie psychologiczne, duchowe (duszpasterskie) i prawne.

180. Zadaniem **DELEGATA** jest przekazanie pokrzywdzonej rodzinie stosownych informacji na temat rodzajów i form pomocy, jakiej mogą oczekiwać, oraz wstępne rozpoznanie potrzeb. **DELEGAT** koordynuje też udzielanie pomocy.

Wsparcie psychologiczne

181. Celem wsparcia psychologicznego jest minimalizacja psychicznych skutków wykorzystania lub skrzywdzenia (np. pomoc w radzeniu sobie ze stresem i pamięcią o traumatycznych doświadczeniach, ułatwienie procesu zrozumienia i integracji doświadczenia w strukturę osobowości).
182. Wsparcie psychologiczne może przyjąć formę wsparcia informacyjnego (psychoedukacja etc.), emocjonalnego (towarzyszenia emocjonalnego), praktycznego (wsparcia w radzeniu sobie z procedurami prawnymi, medycznymi etc.) lub dowartościowania (pracy nad poprawą i/lub odbudową poczucia własnej wartości). Wsparcie może przyjąć postać procesu psychoterapeutycznego o krótkoterminowym lub długoterminowym przebiegu, w formie odpowiedniej dla poziomu traumy psychicznej, będącej skutkiem nadużycia.
183. Wsparcie psychologiczne jest proponowane osobie skrzywdzonej i jej bliskim (zwłaszcza **RODZICOM** i rodzeństwu). Ofiara, jej **RODZICE** i rodzeństwo mają prawo do pomocy psychologicznej w takim miejscu i w taki sposób, jak tego potrzebują. Różne przypadki mogą wymagać różnych rodzajów i kierunków wsparcia – powinny zatem o nich ostatecznie decydować faktyczne potrzeby osoby skrzywdzonej i jej bliskich.
184. Wsparcie psychologiczne powinno łączyć się z elementami psychoedukacji skierowanej do **RODZICÓW**, aby zrozumieli, co mogło zostać zaniedbane (możliwe poczucie winy z tego powodu) oraz jak pomóc sobie i dziecku przepracować doznaną krzywdę.
185. Koszty wsparcia psychologicznego (np. terapii) pokrywane są ze środków **DIECEZJI** lub innych.

Wsparcie duchowe lub duszpasterskie

186. Krzywda wyrządzana przez **DUCHOWNYCH** lub inne osoby posługujące w Kościele ma najczęściej poważne skutki w postaci

naruszenia zaufania do wspólnoty Kościoła, a tym samym do przekazywanego przez Kościół Objawienia. Może to prowadzić do poważnego kryzysu wiary – aż po jej utratę. Wsparcie duchowe lub duszpasterskie ma pomóc w zmierzeniu się z tym kryzysem.

187. **RODZICE** i bliscy członkowie rodziny powinni być objęci pomocą duchową lub duszpasterską w takim zakresie, w jakim jej potrzebują. Zaleca się zwłaszcza systematyczne towarzyszenie duchowe. Wsparcia może udzielać bądź duszpasterz wyznaczony przez biskupa⁷, bądź też ten, do którego osoba skrzywdzona lub **RODZICE** mają zaufanie (powinien zostać niezwłocznie przeszkolony w zakresie pomocy duchowej osobom skrzywdzonym – z pomocą **ZESPOŁU DS. PREWENCJI** – oraz korzystać z superwizji duszpasterza wskazanego przez **DELEGATA**). W razie potrzeby posługę towarzyszenia duchowego może podjąć odpowiednio przygotowany świecki (również powinien korzystać z superwizji).

Wsparcie prawne

188. Jeśli została skrzywdzona osoba **MAŁOLETNIA** poniżej 15. roku życia, pomoc prawna jest proponowana w odniesieniu do zgłoszenia sprawy do organów ścigania i, jeśli jest taka potrzeba, do procesu sądowego.
189. Jeśli została skrzywdzona osoba **MAŁOLETNIA** powyżej 15. roku życia, pomoc prawna jest proponowana w odniesieniu do procesu kanonicznego, jak również – jeśli są ku temu przesłanki – w odniesieniu do zgłoszenia do organów ścigania i ewentualnego procesu.
190. Koszty wsparcia prawnego pokrywane są ze środków **DIECEZJI** lub innych.

---

⁷ Może to być wyznaczony na stałe Duszpasterz ds. ochrony dzieci i młodzieży, duchowny wyznaczony do konkretnego przypadku albo członek zespołu duszpasterzy współpracujących z **DELEGATEM** i Duszpasterzem ds. ochrony dzieci i młodzieży.

JAK REAGOWAĆ WE WSPÓLNOTACH KOŚCIELNYCH, W KTÓRYCH DOSZŁO DO NADUŻYĆ?

191. Za opisane niżej działania w danym **PODMIOCIE KOŚCIELNYM** odpowiada **PRZEŁOŻONY**, a jeśli sprawa dotyczy **PRZEŁOŻONEGO – BISKUP**.
192. Jeśli w odniesieniu do jakiegoś **DUCHOWNEGO** lub **WYCHOWAWCY** pojawiły się wiarygodne doniesienia o nadużyciach, w **PODMIOCIE KOŚCIELNYM**, w którym osoba ta posługiwała, należy – zachowując dyskrecję konieczną ze względu na dobro osób skrzywdzonych – udzielić informacji o fakcie obwinienia i podjętych działaniach zapobiegawczych i wyjaśniających, by zapobiec np. ewentualnym plotkom. Przypominając o domniemaniu niewinności, należy podkreślić, że priorytetem jest dobro domniemych ofiar. W związku z tym należy zachęcić, by do czasu wyjaśnienia sprawy powstrzymywano się od manifestowania poparcia bądź dezaprobaty wobec obwinionego (także w mediach społecznościowych), natomiast udzielano wszelkiej możliwej pomocy osobom odpowiedzialnym za dojscie do prawdy.
193. Należy bardzo zdecydowanie reagować na jakiegokolwiek objawy ostracyzmu (szkodzenia, represji lub dyskryminacji), skierowanego przeciw osobom ujawniającym nadużycia.
194. Wspólnota powinna – w razie potrzeby i we współpracy z **DELEGATEM** – zapewnić osobom ujawniającym nadużycia i ich bliskim potrzebne wsparcie oraz podjąć modlitwę za domniemane ofiary (w przygotowaniu jej publicznych form może pomóc Duszpasterz ds. ochrony dzieci i młodzieży).
195. Należy zadbać (np. w oparciu o **ZESPÓŁ DS. PREWENCJI**), by członkowie wspólnoty mieli możliwość rozmowy o sprawie z kompetentnymi osobami oraz zostali poinformowani o zastosowanych procedurach i osobach, którym można zgłaszać informacje istotne dla sprawy (także ewentualne inne przypadki wykorzystania).
196. **PRZEŁOŻONY** powinien rozważyć możliwość podjęcia także innych działań (np. zorganizowania warsztatów dla **RODZICÓW**, żeby wiedzieli, jak rozmawiać o sprawie z dziećmi itp.) – we współpracy z **ZESPOŁEM DS. PREWENCJI**.

JAKIE SĄ ZADANIA KURATORA (DOMNIEMANYCH) SPRAWCÓW DUCHOWNYCH LUB KONSEKROWANYCH?

197. Dla **DUCHOWNEGO**, w odniesieniu do którego wpłynęło wiarygodne doniesienie o możliwości popełnienia przestępstwa wykorzystywania seksualnego **MAŁOLETNIICH** lub niepełnosprawnych, **BISKUP** niezwłocznie powołuje kuratora. Towarzyszy on **DUCHOWNEMU** na forum zewnętrznym w czasie procedury wstępnej, podczas procesu i po wyroku (w trakcie wykonywania kary i – jeśli trzeba – później).
198. Kurator zostaje powołany w celu:
- zabezpieczenia przed kontaktem oskarżonego z osobą zgłaszającą przestępstwo, ofiarą i jej rodziną;
  - wyeliminowania ryzyka ponownego krzywdzenia przez sprawcę;
  - skutecznego egzekwowania decyzji zapadających w sprawie.
199. Kurator wykonuje następujące zadania:
- jest dla **DUCHOWNEGO** osobą pierwszego kontaktu od momentu postawienia zarzutu;
  - uczestniczy w przygotowaniu planu bezpieczeństwa (zob. KPK 1722);
  - odpowiada za realizację planu bezpieczeństwa, nadzorując zachowywanie przez duchownego nałożonych ograniczeń;
  - cyklicznie opiniuje zachowanie **DUCHOWNEGO** (na piśmie);
  - współpracuje z osobami, które pomagają oskarżonemu duchownemu lub wykonują wobec niego czynności wymagane prawem;
  - współpracuje z **DELEGATEM** (kurator powinien być informowany o wszystkich etapach toczącej się sprawy, aby mieć jasność co do zarzutów stawianych oskarżonemu lub kary wymierzonej skazanemu, jednak z zachowaniem tajemnicy procesowej);
  - uczestniczy w procesie analizy czynników ryzyka, aby ci, którzy są blisko sprawy, mogli zrozumieć proces, który doprowadził do popełnienia przestępstwa (okoliczności sprzyjające itd.).

JAKIE SĄ ZADANIA KIEROWNIKA DUCHOWEGO (DOMNIEMANYCH) SPRAWCÓW DUCHOWNYCH LUB KONSEKROWANYCH?

200. Dla **DUCHOWNEGO**, w odniesieniu do którego wpłynęło wiarygodne doniesienie o możliwości popełnienia przestępstwa wykorzystywania seksualnego **MAŁOLETNIICH** lub niepełnosprawnych, **BISKUP** niezwłocznie powołuje kierownika duchowego. Towarzyszy on **DUCHOWNEMU** na forum wewnętrznym w czasie procedury wstępnej, podczas procesu i po wyroku (w trakcie wykonywania kary i – jeśli trzeba – później).
201. Zadaniem kierownika na pierwszym etapie jest pomoc osobie obwinionej w stanięciu w pełnej prawdzie wobec oskarżeń. Chodzi zwłaszcza – w przypadku winnego – o szczere uznanie winy i odpowiedzialności za popełnione zło, o gotowość do przyznania się do winy w trakcie postępowania, do publicznego wyznania winy i przeprosin oraz do wytrwałej, autentycznej pracy nad nawróceniem (obejmującej dobrowolne poddanie się karze, terapię itd.). W przypadku osoby niewinnej kierownik pomaga zwłaszcza w cierpliwym znoszeniu cierpienia związanego z oskarżeniem i jego skutkami.
202. Kierownik może pełnić posługę spowiednika wobec powierzonych mu osób, jednak z zachowaniem zasady wolności w wyborze spowiednika.
203. Kierownik nie może uczestniczyć w żadnym charakterze w postępowaniu na forum zewnętrznym.

JAK NALEŻY POSTĘPOWAĆ W PRZYPADKU UDOWODNIENIA NIEPRAWDZIWOŚCI DONIESIENIA?

204. Jeśli oskarżenia o przemoc lub wykorzystanie osoby **MAŁOLET-NIEJ** lub niepełnosprawnej okażą się bezpodstawne (czyli jeśli zostanie dowiedziona niewinność – nie chodzi o przypadki przedawnione w prawie państwowym, sprawy nierozstrzygnięte z powodów proceduralnych itp.), **DUCHOWNY** lub **WYCHOWAWCA** powinien zostać niezwłocznie przywrócony do pełnienia swoich dotychczasowych obowiązków.

205. Jeśli oskarżenie było znane publicznie, choćby tylko niewielkiej grupie ludzi, należy podjąć działania zmierzające do przywrócenia osobie niesłusznie obwinionej dobrego imienia. Powinny mieć one taki zasięg, by informacja o niewinności miała szansę dotrzeć do wszystkich osób, które mogły się dowiedzieć o oskarżeniu oraz do tych, do których mogłaby ona jeszcze dotrzeć np. w postaci nie zdementowanej plotki. Koniecznymi działaniami minimalnymi są:

- komunikat **BISKUPA** (do odczytania w każdej parafii **DIECEZJI**);
- informacja w mediach **DIECEZJI** (tradycyjnych i elektronicznych – zwłaszcza społecznościowych);
- informacja na oficjalnej stronie internetowej **DIECEZJI** (w stałej sekcji temu poświęconej);
- notatka dla Katolickiej Agencji Informacyjnej.

206. Osoba, wobec której skierowane zostały bezpodstawne zarzuty, a która z tego tytułu została zniesławiona, znieważona, utraciła zaufanie, ma prawo do obrony na drodze prawnej.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

207. Niniejsze **ZASADY** zostały zatwierdzone w diecezji opolskiej dekretem nr 2/2020/A/KNC-K i obowiązują od dnia 7 lutego 2020 przez dwa lata.
208. Po upływie osiemnastu miesięcy obowiązywania dokument powinien zostać poddany ewaluacji i – w razie potrzeby – poprawiony lub uaktualniony.
209. **DELEGAT** dba o aktualność danych zawartych w Załączniku nr 1 (na stronach internetowych **DIECEZJI** uaktualnia je bezzwłocznie po każdej zmianie).

ZAŁĄCZNIKI

Uwaga: wersje elektroniczne wszystkich załączników nadające się do druku lub dalszej edycji (.pdf i .docx) dostępne są na stronie internetowej⁸ **DIECEZJI** w zakładce „Ochrona dzieci i młodzieży”.

---

⁸ KLIKNIJ ADRES, ABY PRZEJŚĆ NA STRONĘ:

<http://www.diecezja.opole.pl/index.php/instytucje/ochrona-dzieci-i-mlodziezy>

ZAŁĄCZNIK NR 1

ADRESY OSÓB I INSTYTUCJI POMOCOWYCH

Delegat biskupa ds. ochrony dzieci i młodzieży

KS. SYLWESTER PRUSKI

telefon: 77 454 38 37 (w godzinach dyżuru); 515 337 789

e-mail: delegat@diecezja.opole.pl

Duszpasterz ds. ochrony dzieci i młodzieży

KS. ŁUKASZ KNIEĆ

telefon: 505 804 634

e-mail: lukasz.kniec@diecezja.opole.pl

Diecezjalna Poradnia Rodzinna

Pl. Katedralny 4, 45-005 Opole

tel./fax 77 44-25-550

Rejestracja w godz. 8.00-14.00

e-mail: poradnia@dfoz.pl

ZAŁĄCZNIK NR 2

PROŚBA DO RODZICÓW

Drodzy Rodzice, jesteśmy świadomi odpowiedzialności, którą weźmiemy na siebie biorąc pod opiekę Wasze dzieci, w trakcie [nazwa akcji, programu itp.] organizowanego przez [nazwa podmiotu kościelnego]. Bardzo ważny jest dla nas dobry przepływ informacji pomiędzy rodzicami a dziećmi oraz rodzicami a wychowawcami. Pozwala on z odpowiednim wyprzedzeniem planować, przewidywać i reagować na zaistniałe sytuacje, co zwiększa bezpieczeństwo dzieci. Dlatego prosimy o pomoc w kilku kwestiach.

1. Będziemy wdzięczni, jeśli poinformują Państwo [nazwa podmiotu kościelnego] lub wychowawcę o okolicznościach, które mogą mieć znaczenie dla zdrowia, dobrego samopoczucia i udanego wypoczynku Waszego dziecka oraz pozostałych uczestników. Chodzi zwłaszcza o następujące informacje:

- czy dziecko cierpi na jakieś schorzenie, przyjmuje leki?
- czy ma problemy z aklimatyzacją w grupie i nawiązywaniem kontaktów?
- czy bywa impulsywne i nieprzewidywalne?
- czy wymaga specjalnej opieki (uwagi) lub sporadycznej pomocy w konkretnych czynnościach?

2. Prosimy, byście przed wyjazdem porozmawiali z dzieckiem o tym, iż z każdym problemem, jaki się pojawi, może i powinno zwrócić się do wychowawców. Warto też uczulić dziecko, że jeśli spostrzeże, iż jakiemuś innemu dziecku dzieje się krzywda ze strony rówieśników lub dorosłych albo jeśli zauważy, że jakieś inne dziecko ma problem, z którym nie potrafi sobie samo poradzić, także powinno powiedzieć o tym Wam lub wychowawcom.

3. Prosimy także, abyście informowali [nazwa podmiotu kościelnego] lub wychowawców o problemach sygnalizowanych Wam bezpośrednio przez dziecko (np. że źle się czuje w grupie rówieśników itd.). Nie bagatelizujcie, prosimy, żadnych sygnałów świadczących o problemach Waszego lub innych dzieci. Prosimy zwłaszcza o zgłaszanie wszelkich informacji o nieprawidłowościach lub zdarzeniach wymagających reakcji ze strony organizatorów lub wychowawców.

Bardzo dziękujemy za zrozumienie i wszelką pomoc!

Szczęść Boże!

[Data, miejscowość, podpis **PRZEŁOŻONEGO**]

ZAŁĄCZNIK NR 3

ZGODA NA UDZIAŁ W AKCJI DUSZPASTERSKIEJ

Ja/my*, niżej podpisany/a/i*:

(* niepotrzebne skreślić)

.....
(imię i nazwisko matki / opiekuna prawnego* małoletniego)

.....
(adres zamieszkania)

.....
(nr telefonu i e-mail)

.....
(imię i nazwisko matki / opiekuna prawnego* małoletniego)

.....
(adres zamieszkania)

.....
(nr telefonu i e-mail)

jako posiadający/a nieograniczoną władzę rodzicielską ojciec/matka/opiekun prawny* małoletniej/małoletniego*

.....
(imię i nazwisko małoletniego)

.....
(data i miejsce urodzenia)

.....
(adres zamieszkania)

Wyrażam/wyrażamy* zgodę na jej/jego udział w

.....
organizowanym przez:

.....
w dniu/dniach*:

Oświadczam, że na przeszkodzie nie stoją przeciwskazania lekarskie.

Wyrażam zgodę na hospitalizację małoletniego/małoletniej* w razie zagrożenia życia lub zdrowia.

Inne istotne informacje rodziców/opiekunów dla organizatora i wychowawców (np. choroby, lekarstwa, uczulenia itp.) należy umieścić na odwrocie kartki.

.....
(miejscowość, data, czytelne podpisy)

ZGODA NA PRZETWARZANIE DANYCH OSOBOWYCH

Wyrażam zgodę na przetwarzanie zawartych w niniejszej karcie danych osobowych przez administratora, którym jest

.....
(wypełnia organizator)

w celu organizacji

.....
(wypełnia organizator)

Zgodę tę wyrażam dobrowolnie, po zapoznaniu się z Klauzulą Informacyjną.

- Ponadto wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych w celu podtrzymywania więzi z uczestnikami po wymienionym wyżej wydarzeniu.

.....
miejsce, data i czytelny podpis zainteresowanego (w przypadku osoby pełnoletniej)

.....
miejsce, data i czytelne podpisy rodziców lub opiekunów

KLAUZULA INFORMACYJNA

Zgodnie z art. 13 RODO oraz art. 8 Dekretu informujemy, że:

1. Administratorem danych jest:

.....
(wypełnia organizator)

z siedzibą

.....
(wypełnia organizator)

2. Kontakt z Inspektorem ochrony danych:

.....
(wypełnia organizator)

3. Celem przetwarzania danych jest organizacja i właściwe zorganizowanie oraz bezpiecznie przeprowadzenie wymienionego wyżej wyjazdu, obrona przed roszczeniami lub dochodzenie roszczeń po jego zakończeniu, a także podtrzymywanie więzi z uczestnikami po zakończeniu.

4. Podstawą prawną przetwarzania jest zgoda.

5. Odbiorcami danych mogą być podmioty, przy pomocy których administrator realizuje swoje cele: (np. firma ubezpieczeniowa, właściciele miejsc noclegowych itp.).

6. Dane będą przetwarzane do czasu wycofania zgody.

7. Dane nie będą/będą przekazywane do publicznej księgi danej osoby prawnej mającej siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (jeśli będą – podać państwo .....).

8. Przysługuje Pani/Panu prawo wniesienia skargi do organu nadzorczego, którym jest Kościelny Inspektor Ochrony Danych.

9. Ma Pani/Pan prawo dostępu do swoich danych, ich sprostowania, a także usunięcia i ograniczenia przetwarzania jednak w przypadkach przewidzianych prawem.

10. Ma Pani/Pan prawo do cofnięcia zgody w dowolnym momencie bez wpływu na zgodność z prawem przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej cofnięciem.

11. Pani/Pana dane nie będą przetwarzane w sposób zautomatyzowany, w tym profilowane.

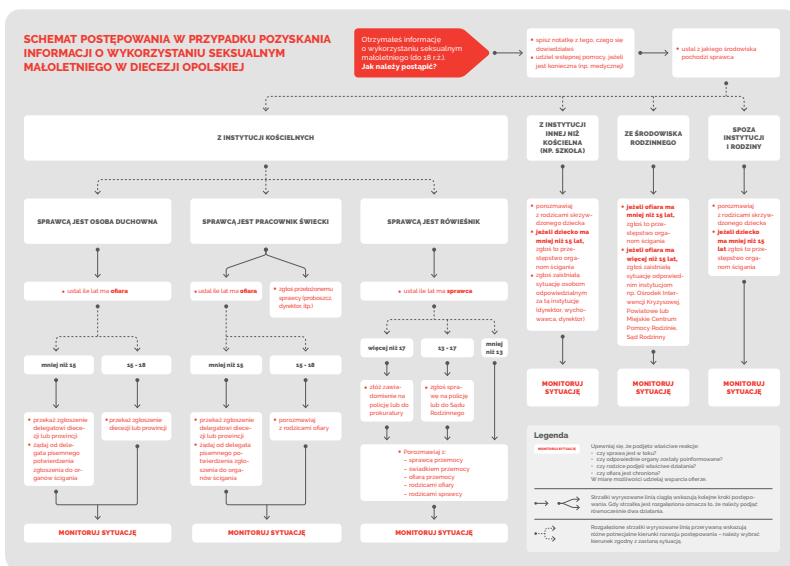
ZAŁĄCZNIK NR 4

SCHEMAT POSTĘPOWANIA

W PRZYPADKU OTRZYMANIA INFORMACJI

O WYKORZYSTANIU SEKSUALNYM MAŁOLETNIEGO

(ZAŁĄCZONY DO DOKUMENTU W FORMIE PŁAKATU)

KLIKNIJ TUTAJ, ABY OTWORZYĆ ZAŁĄCZNIK

Aby funkcja działała poprawnie, konieczne jest przeglądanie niniejszego dokumentu w aplikacji Adobe Acrobat Reader – zarówno na komputerach jak i urządzeniach mobilnych.

ZAŁĄCZNIK NR 5

DEKLARACJA RESPEKTOWANIA ZASAD OCHRONY DZIECI, MŁODZIEŻY, OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I BEZRADNYCH PRZED WYKORZYSTANIEM SEKSUALNYM W DIECEZJI OPOLSKIEJ

Ja, niżej podpisany/a

.....

(należy zaznaczyć właściwe punkty)

- inkardynowany do diecezji opolskiej,
- wypełniający/a zadania duszpasterskie lub katechetyczne w diecezji opolskiej,
- zamieszkujący/a na terenie diecezji opolskiej,
- zatrudniony/a w podmiocie kościelnym diecezji opolskiej,
- posługujący/a wolontaryjnie w podmiocie kościelnym diecezji opolskiej,
- przygotowujący/a się do pracy / pracujący/a z małoletnimi lub niepełnosprawnymi w podmiocie kościelnym diecezji opolskiej.

- .....
- (jeśli jakieś funkcji/stanowiska nie ma powyżej, należy wpisać tutaj)

oświadczam, że zapoznałem/łam się z dokumentem Zasady ochrony dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych i bezradnych przed wykorzystaniem seksualnym w diecezji opolskiej, rozumiem jego treść oraz wynikające z niego obowiązki.

Ponadto przymuję do wiadomości, że nieprzestrzeżenie przeze mnie *Zasad ochrony dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych i bezradnych przed wykorzystaniem seksualnym w diecezji opolskiej* traktowane będzie jako naruszenie podstawowych obowiązków związanych z moim statusem i powierzoną mi odpowiedzialnością wraz z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami określonymi przez prawo kanoniczne i państwowe, co potwierdzam własnoręcznym podpisem.

.....

miejscowość, data

.....

podpis

